Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…ннай 1921 оной …рин 21-һээ гарана | № 56 (15679) | 1981 оной мартын 7, суббото | Сэн 2 мүнгэн.

«Бүхы юумэн совет хүнэй аша туһада, бүхы юумэн хүнэй нэрэ хүндэдэ гэһэн партиин уряае совет хүнүүд һайн мэдэдэг. Мэдэһэн дээрэһээл тэдэ партиин политикые хани халуунаар дэмжэдэг гээшэ...»

(КПСС-эй XXVI съездын түгэсхэлдэ Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэһөө).

ЛЕНИНЭЙ ТУГ ДОРО—КОММУНИЗМ ТЭЭШЭ

…оной февралиин 23-һаа мартын 3 хүрэтэр Советскэ …Коммунис партиин ээлжээтэ XXVI съезд боложо …

…КПСС Агуу…э Октябриин хэрэгые бата найдамтайгаар …, Ленинэй мүнхэ сурталые шууд сэхээр бэе…, хүдэлмэришэн ангиин, бүхы совет арадай полити… вождь байһан үүргэеэ нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэнэ … съезд этигэмжэ ехэтэйгээр баталба. Партитай эбдэршэ… …эрдэлтэй байжа, тэрэнэй хүтэлбэри доро манай арад …оронойнгоо экономическа, бэеэ хамгаалха һүр хүсые … ажалаар арьбадхана, нийтын харилсаануудай гү…нарижуулан һайжаруулна, соёл болбосоролой саашанхи … хангана. Совет хүнүүд арадай ажаһуудал һайжа… ба газар дэлхэй дээрэ эб найрамдал тогтоохо болон … гэһэн эгээн дээдын үг зорилготой партиин по… гүнзэгыгөөр ойлгоно, дэмжэнэ.

… обществын саг үргэлжэ бэхижэжэ байһан социаль…тическэ, үзэл бодолой нэгэдэлые, хүдэлмэришэн ан… колхозно таряашадай ба интеллигенциин эбдэршэгүй …, манай арадуудай аха дүүгэй хани барисаае съезд …доор харуулаа. Совет обществын нэгэдэл хадаа тэрэ… хүсэнэй эшэ үндэһэн мүн.

… съезд — пролетарска интернационализмын зо… байгуулхы үзэл сурталай шэнээр мандан һалбаралга, …рамдалай, арадуудай эрхэ сүлөөтэй, социальна дэб… ба социализмын түлөө тэмсэлшэдэй бүхы отря… КПСС-эй байгуулһан холбоо барисаагаа саашадачь …, бэхижүүлжэ байһанай гэршэ мүн. Съезд дээрэ …оронуудай коммунис, хүдэлмэришэдэй, национально-де…ска болон бусад партинуудай, организацинуудай …легаци байлсаа. Харин иимэ олон тоотой ханинарые …когэшье партийна дээдэ хуралдаан хүлеэн абажа үшөө … юм.

… «Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVI съездэ … Центральна Комитедэй тоосоон, дотоодын ба га… политикын талаар партиин ээлжээтэ зорилгонууд» гэһэн … ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй … шагнаад, зүбшөэн хэлсээ. Элидхэл дотор нийтын ажа… бүхы һалбаринуудаар — экономическа, социаль…ическэ, оюун ухаанай талаар манай ороной хүг…дүнгүүд, мүн партиин политическэ, эмхидхэлэй, үзэл … ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин, дэлхэй дээрэхи мү… байдал гүнзэгыгөөр, бүхы талаһаа шэнжэлэгдээ. Тэ… дотор СССР-тэ коммунизм саашадань байгуулха дэл… программа үгтөө, КПСС-эй дотоодын ба гадаадын … гол шэглэлнүүд тодорхойлогдоо, шиидхэгдэхэ …асуудалнууд элирүүлэгдээ, тэдэнние шиидхэхэ замууд …

… съездэ зорюулагдаһан КПСС-эй ЦК-гай тоосоо… — теоретическэ ба практическа ехэ удха ша… документ мүн. Тэрээн дотор марксизм-ленинизмые … ёһоор хүгжөөхэ ябадал, парти болон арадай үмэнэ … шухала зорилгонуудые табилгатай зохилдонхой. … нийтын хүгжэлтын мүнөөнэй байдал ба саашан… …дашые ойлгон мэдэхэ хүсөөр коммунистнуудые, … хүнүүдые зэбсэгжүүлнэ.

… делегадууд, бүхы парти нүхэр Л. И. Брежневэй … ехэ дэбжэлтэтэйгээр үгтан абаа, энэнь съездын … дотор иигэжэ тодорхойлогдонхой:

…Партиин Центральна Комитедэй ленинскэ хараа шуга… бэдото ажал ябуулгые бүрин хүсэдөөр һайшааха.

…КПСС-эй Центральна Комитедэй тоосоото элидхэл һай… нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэл дотор найруулаг… дотоодын ба гадаадын политика тушаа тобшололнууд … зорилгонуудые хүдэлмэридөө хүтэлбэри болгохыень … партийна организацинуудта дурадхаха.

… КПСС-эй Программын шэнэ найруулга бэлдэхэ ту… тоосоол баталан абаа. Программа баталан абаһанһаа хой… жэлэй үнгэрһэнние, энэ сагай туршада социалис бо… коммунис байгуулалтын ехэ дүй дүршэлэй олдоһые, улас… …дын оршом соо гараһан хубилалтануудай, үйлэ хэрэгүү… …оһые хараада абажа, съезд дэлхэйн нийтын хүгжэл… …ули ёһонуудые, коммунизмын түлөө парти болон со… …лай тэмсэлэй хараа, гол зорилгонуудые бүхы дээ… …гөөр тодорхойлһон хүсэндөө байгаа партиин Прог… … шухала нэмэлтэнүүдые, хубилалтануудые оруулжа, … Программын шэнэ найруулгые партиин ээлжээтэ … бэлдэхыень КПСС-эй Центральна Комитедтэ даалгаг… … энэ тогтоол дотор хэлэгдэнэ. Тиихэдэ совет обще… ажабайдалда, дэлхэй дээрэхи нийтын хүгжэлтэдэ боло… шухала хубилалтанууд, коммунизм байгуулгын гол зо… Программа дотор эрдэм ухаанда гүнзэгыгөөр … найруулагдаха ёһотой.

…—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Эко…ска, социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд нэгэн дүү… баталагдаа. Энэ асуудалаар СССР-эй Министрнүүдэй … Түрүүлэгшэ нүхэр Н. А. Тихонов элидхэл хээ. Съезд … КПСС-эй Центральна Шалгалтын Комиссиин тоо… …лаа. Партиин хүтэлбэрилхы органууд һунгагдаа.

… арад түрэл партиингаа съездые политическэ түйлай … дэбжэлтэтэйгээр угтаа. Үйлэдбэриингөө түйлалтануудаар, … олон тоото рапортнууд амаршалгын бэшэгүүд бо… телеграммануудаараа манай Эхэ ороной бүхы булан, … бүхэндэ болоһон митингнүүд болон суглаанууд дээ… … хүнүүд патриотическа зүрхэ сэдьхэлэй, партида … …гөөр дуратай ба этигэжэ байһанаа, тэрэнэй дотоо… болон гадаадын политикые бүрин түгэсөөр, Ленинэй … элитэ ехээр үргэлжэлүүлэгшэ, эб найрамдалай, … дэбжэлтын түлөө эсэшэ сусашагүй тэмсэлшэ нү… … И. Брежнев түрүүтэй Центральна Комитедэй, … Политбюрогой эршэтэй, аша үрэ ехэтэй ажал ябуул… … хүнүүд шэнэ хүсэтэйгөөр тодорхойлоо.

… съездын һүүлээр үнгэрһэн жэлнүүд болбол … съезд дээрэ табигдаһан зорилгонууд гол түлэб …тайгаар шиидхэгдэжэ, партиин ленинскэ ге… … хараа шугам амжалтатайгаар бэелүүлэгдэнэ гэжэ …

…хоорондын оршон байдалай орёо ба түгшүүрил ехэтэй … һаань, эб найрамдал байгуулагдажа шадагдаа. … энээгээр — эб найрамдал тогтоолгоор — һүүлэй … туршада манай партиин дабшаһан зам нэн түрүүн … Тиихэ зуураа эб найрамдал байгуулһан ушар … байгуулхы ажалаа амжалтатайгаар ябуулха, комму… материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулгада … түйлалтануудые түйлаха арга Советүүдэй оронло ол… … жэлнүүдэй туршада ороной национальна баялиг, … үйлэдбэриин ба научно-техническэ хүсэн горитойхо… … Советскэ Союзай бэеэ хамгаалха хүсэн бэхижэжэ, … ажаһуудал болон соёл культурын хэмжээн дээшэлээ. … ажахые хүтэлбэрилхэ ябадал партиин ба гүрэнэй … ябуулгын гол шэглэл болоно. Тиихэдээ экономико… … болон политическэ талаар хандалгын эшэ үндэ… … программын хэлбэришэгүй иимэ эрилтэ мүн бай… …шье гэбэл: «Бүхы юумэн хүнэй аша туһада, хүнэй … тулада». «Тиимэ дээрэһээ, — гээд нүхэр Л. И. Брежнев тэмдэглээ һэн, — КПСС-эй XXIV, XXV съезднүүдэй хараа шугам хадаа арадай ажаһуудал һайжаруулгатай холбоотой олон янзын зорилгонуудта арадай ажахые гүнзэгыгөөр эрьюулэн шэглүүлхэ ябадал болоно».

Совет хүнүүдэй ажаһуудалай саашанхи ургалта болбол арадай ажахын тогтууритай, урагшаа дабшасатай хүгжэлтын, научно-техническэ дэбжэлтэ түргэдхэлгын, экономикые үрэ ехэтэй хүгжэлтын замда оруулһанай, ороной үйлэдбэриин хүсые бүри ашагтайгаар хэрэглэһэнэй, бүхы зүйлэй зөөриин хүсэнүүдые бүхы хэмжээгээр алмаһанай ба хүдэлмэриин шанар дээшэлүүлһэнэй үндэһэ һуури дээрэ хангагдаха юм. Энэ хадаа мүнөөнэй шатада партиин экономическа стратегиин гол удха мүн, энэ ушар түсэбтэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй гол зорилго дотор элитээр тодорхойлогдоно.

Съездын хараалһан арадай ажаһуудал саашадань һайжаруулха үргэн программа совет хүнүүдэй ажабайдалай эгээл олон янзын талада хабаатай юм гэбэл, хэрэглэмжэ ба гэр байра, ажалай, ажаһуудалай эрхэ нүхэсэл, соёлой болбосорол ба амаралта. Түсэбтэ арбан нэгэдэхи табан жэлдэ хүн зондо хүртэхэ бодото олзо доход 16—18 процентээр ехэ болохо, хэрэглэмжын нийтын фондһоо үгтэдэг түлбэри болон хүнгэлэлтэнүүдэй үүргэ шангадхагдаха, тиигэжэ тэрэнние 20 процентээр ехэ болохо. 530—540 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра баригдаха. Гэгээрэл, элүүрые хамгаалалга, соёл культурые саашадань хүгжөөхэ хэмжээнүүд хараалагдаа.

Хүн зоной мүнгэн олзо ургаха. Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай һарын дунда зэргын салин 13—16 процентээр, колхознигуудай ажалай түлөөһэн 20—22 процентээр ехэ болохо. Хүн зонние эдеэ хоолой болон промышленна үргэн хэрэглэлэй эд бараагаар хангалгые һайжаруулха хэрэг гол шухала байна. Юуб гэхэдэ, хүн зонние мяхаар, мал ажалай бусад продуктнуудаар хангалтада бэрхэшээлнүүд үшөөл бии гээшэ.

Энэ хадаа шанга асуудал мүн, тиихэдээ гансашье экономическа бэшэ, мүн политическэ, социальна асуудал мүн. Ушар юуб гэхэдэ, эдеэ хоолой продуктнуудаар хүнүүдэй эрилтэ ямараар хангагданаб, тэрээнһээл тэдэнэй элүүр энхэ байдал, һанал бодол, ажалай эдэбхи горитойхоноор дулдыдадаг байна. Тиимэл дээрэһээ энэ зорилгые шиидхэхын тула эрид шууд хэмжээнүүдые абаха шухала гэжэ парти тоолоно. Эдеэ хоолой түсхай программа зохёохо шухала гэжэ мэдэрэгдөө. Энэ программа болбол хүдөө ажахын үйлэдбэриин продукци хадагалдаг, болбосоруулдаг һалбаринуудтай, худалдаа наймаантай сэхэ холбохо юм. Энэ программа зохёохо талаар эхилһэн хүдэлмэриин партийна, совет, ажахын организацинуудай онсо анхарал доро байхань тон шухала.

Эдеэ хоолой программын үндэһэ һуури—хүдөө ажахын саашанхи хүгжэлтэ, тэрэнэй ашаг үрэ дээшэлүүлхэ ябадал болоно.

«Хүдөөдэ финансова болон материальна ехэ нөөсэнүүдые саашадаашье үгэжэ байхабди, энэ һалбарине индустриальна һуури дээрэ түсэбэй ёһоор удаа дараалан оруулха хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэбди,—гээд нүхэр Л. И. Брежнев съезд дээрэ мэдүүлээ. — Зүгөөр, мүнөө гол шухалань юуб гэхэдэ, — энэ хадаа 80-яад онуудай аграрна политикын онсо өөрсэ илгаань болоно—капитальна һомолонгонуудһаа ехэ ашаг үрэ абаха, хүдөө ажахын продукциин ургалта, агропромышленна комплексын бүхы һалбаринуудтай тэрэнэй холбоое гүнзэгырүүлхэ ба нарижуулан һайжаруулха ябадал болоно». Газарай гектар бүхэнэй, килограмм үтэгжүүлгэ бүхэнэй, машина болон механизм бүхэнэй эгээн ехэ үрэ дүн үгэхыень түйлаха гээшэ шухала байна. Мэргэжэлтэдэй, хүдөө ажахын хэрэгэй мастернуудай эрдэм болон дүй дүршэл, тэрэшэлэн хубиин хамһабариин ажахынуудай арга боломжонуудые хэрэглэхэ гээшэ онсо шухала. Мал ажал—хүдөөдэхи габшагай хүдэлмэриин дайшалхы һалбари мүн.

Арадай ажаһуудал һайжаруулха талаар партиин хүсэлэл оролдолгодо арадай хэрэглэлэй эд бараа бүри ехээр үйлэдбэрилхэ, шанарыень һайжаруулха, хангалгын һалбари саашадань хүгжөөхэ ябадал нэн түрүүнэй удха шанартай. Мүнөө үе сагай, совет хүнүүдэй эрилтэнүүдтэ тааруу иимэ эд бараанай үйлэдбэри байгуулха, ажаһуудалай талаар бүри һайн, зохисотой хангалгын һалбари байгуулха зорилго табигдана. Хүн зондо эд бараа үйлэдбэрилгэ, хангалгын һалбари хүгжөөлгэ — партийна нэн түрүүнэй хэрэг мүн.

Бүхы нийтын үйлэдбэриин ургалтын үндэһэ һуури дээрэ арадай ажаһуудалые саашадань һайжаруулха бүхы зорилгонуудые шиидхэжэ болохо байна. Экономическа хүгжэлтын тогтууритай, хубилгагдашагүй дабшаса болбол хэрэглэмжэдэ, нөөсэдэ зорюулагдадаг национальна доходой ургалтые 18—20 процентээр ехэ болгохо арга олгоно. Национальна олзо доходой ургалтын 85—90 процентһээ багаь бэшэнь ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар абтаха юм гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Ажалай бүтээсын ургалта 17—20 процентээр нэмэхэ байна.

Шэнэ табан жэлдэ промышленна продукциин үйлэдбэрилгэ 26—28 процентээр, тэрэ тоодо үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүд 26—28 процентээр, хэрэглэмжын эд хэрэгсэлнүүд 27—29 процентээр ехэ болохо байна.

Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ хүндэ индустри, нэн түрүүн түлишын-энергетическэ бааза, металлурги, хара болон үнгэтэ металлурги саашадань хүгжөөлгэдэ, ороной транспортна комплексые үндэһөөрнь һайжаруулгада ехэ анхарал хандуулагдаха.

Урдынхидаал адли партиин онсо анхарал, оролдолго капитальна барилгада зорюулагдаха юм. Бүхы талаһаа ороһон мүнгэ зөөриин хүсөөр арадай ажахыда капитальна һомолонгын нийтэ хэмжээн 12—15 процентээр ехэ болохо байна. Энэ мүнгэ зөөрине түрүүшын ээлжээндэ предприятинуудые шэнэдхэн үргэдхэхэ ба техническэ талаарнь шэнэдхэн зэбсэгжүүлхэ ба урид эхилһэн барилгануудые дүүргэхэ хэрэгтэ зорюулагдахаар шиидхэгдээ.

Совет арадай түүхэтэ түйлалтанууд айхабтар ехэ. Гэхэтэй хамта парти хадаа бэрхэшээлнүүд ба дутагдалнууд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд, арадай ажахыда бэрхэшээлтэй газарнууд ба хоорондоо тааруулагдаагүй юумэнүүд бии гэжэ элеэр харана. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада өөһэдынгөө түсэбүүдые бүхы министерствэнүүд ба предприятинууд дүүргэжэ гэхын аргагүй, дүүргэгдээгүй барилгануудай хэмжээн ехэ, хэдэ хэдэн зүйлнүүдэй шанарынь мүнөө сагай эрилтэнүүдые хангахагүй, юумэндэ эзэн бусаар хандаха, үрилтэ хэхэ ушарнууд усадхагдаагүй байһаар.

Эдэ бүгэдэндэ зайлашагүй юрэнхы шалтагаанууд байгаашье һаа, гансал бидэнэрһээ өөһэдһөөмнай болохо ушар шалтагаанууд бии гээшэ. Тэдэнэй эгээн голынь юуб гэхэдэ, юумэндэ аали нобшоор хандаха, урдань юумые шанараарнь бэшэ, харин тоогоорнь түрүүлэн сэгнэдэг үедэ тодорһон заншал болон гүримүүд хүсэдөөр дабагдаадүй байха юм.

Манай орон ажалай, түүхэй эдэй, түлишын энергетическэ айхабтар ехэ арга нөөсэтэй гээшэ. Манай гол фонднууд, үйлэдбэрилдэг продукциин хэмжээн ехэ. Теэд эдэ бүгэдые хододоо ашаг үрэ ехэтэйгээр бидэнэрэй хэрэглэдэггүй байһаниинь гэмшэлтэй. Тиимэһээ хаа хаанагүй, бүхы юумэндээ гамтайгаар, нийтын баялигта эзэн ёһоор хандаха шухала. Бидэндэ бии байгаа бүхы юумэеэ, совет хүнүүдэй гараар ба ухаан бодолоор бүтээгдэһэн юумэеэ шадамараар, хүсэдөөр ба бодомжотойгоор хэрэглэхэ гээшэ партиин экономическа политикын гол шухала эрилтэнь болоно. «Экономико хадаа гаргаша багатай байха ёһотой — энэ үе сагаймнай эрилтэ», — гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев тэмдэглэһэн байна.

Олон зоной ажалай эдэбхи ба үүсхэл саашадань хүгжөөхэ, социалис мүрысөө хүгжөөхэ, түрүү дүй дүршэл үргэнөөр дэлгэрүүлхэ гээшэ манай ехэ нөөсэмнай болоно.

Үйлэдбэри гээшэ материальна болон оюун бодолой баялигые хубаарилгатай таһаршагүй холбоотой юм. Социализмын үе сагта хубаарилгын гол үндэһэ ёһониинь гансал ажалаар—тэрэнэй тоо ба шанараар тодорхойлогдодог байна. Энэ гол ёһониинь хүнүүдэй түлөөһэндэ адляар хандаха, нийтын ашата ажалһаа хүлжадаг ябадалтай эбсэшэгүй юм. Һайнаар ажаһуухын тула ехээр ба һайнаар ажаллаха хэрэгтэй. Хубаарилгые нарижуулан һайжаруулга гээшэ арад зоной һүүдал байдал һайжаруулха хүсэ ехэтэй эшэ үндэһэн мүн.

Манай бүхы хүдэлмэриин ашаг үрые ба шанарые дээшэлүүлхын тула арадай ажахын бүхы һалбаринуудые эрдэмэй ба техникын түйлалтануудай түрүү зэргэдэ гаргаха хэрэгтэй. Энэмнай, нэгэдэхи эрилтэ. Тиин, хоёрдохёор, экономико ба нийтын ажабайдалай бүхы талые хүтэлбэрилгын онол арга ба гүримые нарижуулан һайжаруулха шухала. Эрдэм ухаанай шэнэ түйлалтануудые богони болзорто, эгээн бага гаргашатайгаар үйлэдбэридэ, техникэдэ ба технологидо нэбтэрүүлхын тула эрдэм ба техникын холбоо барисаае улам нягтаруулха байна. Түсэблэлгын, эмхидхэлэй хүдэлмэриин, шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтын хойноһоо табигдаха хиналтын мүнөө сагай эрилтые хүсэдөөр хангахын тула социалис ажал хэрэг эрхилэлгын оньһые үсэд нэтэрүүгээр ба удаа дараалан һайжаруулха гээшэ баһал шухала болоно.

Хүтэлбэрилгэ—гансашье ажахын хэрэг бэшэ, мүн партийнашье, политическэшье удхатай. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй гүримшүүлагдаһан, хүсэтэй, ашаг үрэтэй байхадал, партийна уряа болон программануудые бэелүүлхэ хэрэгтэ үргэн нийтэ зоной хабаадалга шиидхэхы нүлөөтэй байдаг. Зорилго юуб гэхэдэ, нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэнэй ёһоор, хүдэлмэриин гүрим хадаа «эндэ бүтээмжэтэйгээр, журамтайгаар хүдэлхэ хэрэг зүрхэтэй үүсхэл болон ухаансар ажалтай нягта холбоотой байха. Бодото хэрэг ба ажалайнь ябаса ехэ зорилгонуудта түшэглэһэн байха ёһотой. Дутагдалнуудтаа шүүмжэлхы ёһоор хандаха ябадал манай шэлэһэн замай түүхэтэ булюу һайн гэһэн бата бодолтой нягта холбоотой байха ёһотой».

КПСС-эй XXVI съезд советскэ политическэ системые саашадань хүгжөөхэ шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсээ. Тиихэдэ демократизмын гүнзэгы гүн удхань СССР-эй шэнэ Конституци дотор элитээр харуулагдаһан байна. Саашадаашье социалис гүрэн түрэеэ, демократи болон эрхэ гүримөө, арадай хиналтын гүримые нарижуулан һайжаруулха, обществын ажал хэрэг хүтэлбэрилгэдэ ажалшадые бүри үргэнөөр хабаадуулха шухала гэжэ шиидхэгдээ. Тиихэдэ сагай эрилтэнүүдтэй зохилдуулан, профсоюзуудай, комсомолой болон нийтын бусад организацинуудай урда тодорхой эрилтэнүүд табигдаа.

Тэрэшэлэн хуули ёһо ба эрхэ гүрим бэхижүүлхэ талаар юстици, сүүд болон прокуратурын, совет милициин харюусалга дээшэлүүлхэ шухала гэжэ тэмдэглэгдээ. Мүн гүрэнэй аюулгүйе сахиха органуудай ажал хэрэгые гүнзэгыгөөр сэгнэхэ зуураа, уласхоорондын байдалда ангиин тэмсэлэй хурсадаад байһан үе сагта тэдэндэ ехэ эрилтэнүүд табигдаба.

Гүрэнэй бэеэ хамгаалха хүсые, тэрэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые—совет арадай амгалан тайбан ажалые найдамтайгаар сахиха хүсые, газар дээрэ бүгэдэ нийтын эб найрамдалай түшэг тулгуурине бэхижүүлхэ гэһэн партиин ба гүрэнэй хараа шэглэлые съезд дэмжээ.

Социальна талааршье ехэ юумэн хэгдээ, хэгдэжэшье байнэ. Совет обществын бүхы ангинууд ба социальна бүлэгүүдые хоорондонь дүтэлүүлхэ хэрэг үргэлжэлһөөр. Манай зорилго—хүнүүдэй хоорондоо анги боложо хубаагдадаггүй общество байгуулха хэрэг болоно.

Обществын ажабайдалда хүдэлмэришэн ангиин үүргэ дээшэлнэ, энэнь тэдэнэй үзэл сурталай-политическэ болбосоролой, эрдэм гэгээрэлэй, мэргэжэл шадабариин хэмжээнэй дээшэлһэнтэй сэхэ холбоотой байна. Хүдэлмэришэнэй ажал хадаа оюун бодолой удха шанараар улам хүсэлдүүлэгдэнэ. Хүдөө ажахые индустрижүүлхэ бүри таряашанай ажабайдалда гүнзэгы хубилалтанууд болоно. Хүдэлмэришэн ба таряашанай социальна байдалда бии байгаа илгаанууд дабагдана, энэнь нэн түрүүн тэдэнэрэй ажалай хоорондоо удаа дараалан дүтэрхы боложо байһантай, социалис зөөриин хоёр янзын дүтэлжэ байһантай, ажахынууд хоорондын организацинуудые хүгжөөжэ, тэндэ колхозуудшье, гүрэнэй предприятинуудшье ородог болоһонтой холбоотой байна. Интеллигенци хадаа гансашье эрдэм наукада, гэгээрэлдэ, соёлдо бэшэ, мүн үйлэдбэридэ нилээд ехэ үүргэ дүүргэнэ, тэдэнэрэй тоо түргэнөөр олошоржо байна.

Совет нацинууд ба арад үндэһэтэдэй нэгэдэл мүнөө хэзээ хэзээнэйхиһээ бата бэхи болонхой. Гэхэ зуура, энэ хадаа национальна харилсаануудта хабаатай бүхы асуудалнууд бүрин шиидхэгдэнхэй гэһэн удхатай бэшэ байна. Национальна өөрсэ илгаанууд зүндөө үгы болохо гэдэг хараа шэглэлнүүдые парти буруушаана. Тэдэнние искусственна аргаар һүжэрөөн дэбэргэжэ мүн лэ болохогүй гэжэ парти тоолоно. Ажалшадые совет патриотизмын ба социалис интернационализмын хараа бодолтойгоор агууехэ нэгэдэмэл совет Эхэ орондо хабаатай байһан омогорхолой мэдэрэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ гээшэ партиин арюун нангин уялга болоно.

Ажабайдалай социалис шэнжэ шанарай материальна ба соёл болбосоролой үндэһэ һууриие бэхижүүлгэдэ, шэнэ ёһоной хүниие үргүүлэн болбосоруулгада съезд дээрэ тон ехэ анхарал хандуулагдаа. Совет хүнүүдэй ажал болон ажаһуудалай, худалдаа наймаанай ба нийтын эдеэ хоолой предприятинуудай хүдэлмэриин эрхэ байдал һайжаруулха тухай, арадай гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, физкультура ба спортын хэрэгые саашадань улам нарижуулан һайжаруулха гэжэ саг үргэлжэ оролдохо шухала гээд тэмдэглэгдэнэ.

Совет обществын соёл болбосоролой хүгжэлтэ бүри баян, бүрин түгэс боложо байна. Энэнь соёлой, литературын ба искусствын хүдэлмэрилэгшэдэй арсашагүй габьяа болоно. Уран мэргэжэлтэ хүдэлмэрилэгшэдэй литературын ба театрай, киногой, хүгжэмэй, уран зурагай ба скульптурын талаар түйлаһан амжалтанууд маша ехэ, арсашагүй. Гэхэ зуура, аараг сурталтай, үзэл бодолдо хамаагүйгөөр хандадаг, түүхэдэ хабаатай зарим үйлэ хэрэгүүдые, хүнүүдые ангиин талаар сэгнэлгэһээ хадуурдаг ушарнууд эндэ үшөөл үзэгдэдэг байна. «Энэ ушарта бидэнэр эбсэшэгүй байха ёһотойбди. Манай искусствын суртал бодолой хараа шэглэлдэ парти хамаагүйгөөр хандадаг байгаагүй, хандаха ёһогүй» — гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев хэлээ һэн.

Совет орон дотор шэнэ ёһоной хүн — политическэ дээдэ зэргын болбосоролтой хүн, патриот ба интернационалист, үнэн сэхэ ажалша урган дэбжээ. Гэхэ зуура, бага юумэ бүтээгээд, ехэ юумэ обществоһоо абаха гэжэ эрмэлзэдэг хүнүүд манай дунда үшөөл бии. Энээнһээ уламжалан, хара хубяа харадаг, мещан ябадал—эд хогшол суглуулха гэжэ оролдодог, арад зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ хамаагүйгөөр хандадаг, архи намнадаг харша үзэгдэлнүүд ушарна. Коммунистнуудай, ажалша коллективүүдэй нийтын эмхинүүдэй оролдолго хүсэлэлгэнь тиимэ гутамшаг үзэгдэлнүүдтэ эсэргүү тэмсэлдэ зорюулагдаха ёһотой.

Эдэ бүхы асуудалнуудые шиидхэлгэ — гансашье арбан нэгэдэхи бэшэ, мүн удаадахи табан жэлнүүдэй хэрэг болоно.

Ажабайдалай бүхы асуудалнуудаар Советүүдэй ороной түйлаһан амжалтанууд коммунистнуудай партиин хүтэлбэрилхы, эмхидхэхы үүргэтэй таһаршагүй холбоотой.

Урда тээхи съездһээ хойшо үнгэрһэн жэлнүүдтэ КПСС өөрынгөө зэргэнүүдые 1,8 миллион хүнөөр нэмээһэн байна. Шэнээр ороһон хүнүүдэй 59 процентнь — хүдэлмэришэд. Иимэ байһаниинь тушаан болоһон ушар бэшэ: партимнай бүхы арадай парти болоходоо, өөрынгөө ангиин шэнжэ шанарые алдаагүй, өөрынгөө удха шэнжээр хүдэлмэришэн ангиин парти байгаа, байхашье.

Хүгжэлтэ түгэс социалис общество дотор партиин дүүргэдэг үүргын улам ургажа байһые эдэ жэлнүүд үшөө дахин элирхэйлэн харуулаа. Экономико, нийтын ажабайдалай бусад һалбаринуудые хүтэлбэрилдэг онол аргануудаа парти саг үргэлжэ нарижуулан һайжаруулна, парти доторой демократи хүгжөөнэ, тиихэдээ демократическа централизмын ленинскэ гол ёһые хэлбэришэгүйгөөр баримталан бэелүүлнэ. Парти хадаа ажалшадай бэшэгүүд болон дурадхалнуудай талаар ябуулагдадаг хүдэлмэридэ, парти доторой мэдээсэлэй хэрэгые улам нарижуулан һайжаруулгада, шүүмжэлэл ба өөрыгөө шүүмжэлэлгэ саашадань дэлгэрүүлгэдэ ехэ анхарал хандуулна. Дутуу дунданууд тушаа шүүмжэлхы ёһоор, эбсэшэгүйгөөр хандаха хараа бодолые бүхы партийна организацинуудта саашадаа нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ зорилго съезд табяа. Шүүмжэлэлэй түлөө хашаха мүрдэхэ гэһэн ямаршье һэдэлгэнүүдтэ эрид шанга харюу үгэхэ шухала. Абтаһан шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтые хинаха ябадал сэхэ шууд, оролдосотойгоор бэелүүлхэ хэрэгтэй.

Партиин кадрова политика—партийна хүтэлбэриин хүсэн түгэс арга болоно. Кадрнуудые хубаарилан табиха, бэлдэхэ ба мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ гүримые улам нарижуулан һайжаруулха асуудалда съезд анхаралаа хандуулһан байна. Кадрнуудай найдамтай нөөсэ хүсэ бии болголго шухала зорилго байһан, байнашье.

Совет общество олониитын ушар ёһо һайн мэдэлгээр хүсэтэй байдаг. Тиимэл ушарһаа үзэл сурталай, политическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэрие һайжаруулга—партиин саг үргэлжэ анхарал хандуулдаг асуудал болоно. Энэ хүдэлмэри һайжаруулха хэмжээнүүд КПСС-эй ЦК-гай 1979 оной апрелиин 26-най тогтоол дотор хараалагданхай. Энэ хадаа удаан саг соо баримталан бэелүүлэгдэхэ документ болоно. Үнэндөө, үзэл сурталай хүдэлмэриин олон участогууд ба һалбаринуудые шэнэдхэн һайжаруулха тухай хэлэгдэнэ. «Энэ хүдэлмэриин удхань бүри тодорхой, харин түхэл маягуудынь хүнүүдэй мүнөө сагай эрилтэнүүд ба хэрэглэмжэнүүдтэ харюусахаар байха ёһотой»,—гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев хэлэһэн байна.

Орёо темэнүүдые пропагандын алгад гарадаггүй байхань тон шухала. Бүхы үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри хадаа мэдээжэ болошоһон үгэ хүүрнүүдые, бэлэн тодорхойлолтонуудые дабтангүй, эдэбхитэйгээр, һонирхолтойгоор ябуулагдаха ёһотой. Шэнэ һайн юумые мэдэрхэ, дэмжэхэ гээшэ үзэл суртал нэбтэрүүлдэг хүдэлмэрилэгшэдтэ илангаяа шухала байха ёһотой. Партиин үзэл сурталай-теоретическэ, политическэ хүмүүжүүлгын, эмхидхэлэй ба ажахын хүдэлмэриин бодото нэгэдэл түйлаха шухала.

Марксизм-ленинизмые политикын, стратегиин болон тактикын теоретическэ ба методологическа найдамтай ори ганса үндэһэ һуури болгон, марксистско-ленинскэ теориие саашадань зохёохы ёһоор хүгжөөхэ гээшэ тон шухала зорилго гэжэ парти тоолодог, энэ зорилгые шиидхэлгэдэ ехэ анхаралаа ба хүсэ шадалаа зорюулдаг юм.

Партиин уласхоорондын политикын асуудалнууд КПСС-эй XXVI съездын хүдэлмэридэ ехэ ба шухала һуури эзэлһэн байна. Дэлхэйн социалис байгуулалтые болон социализмын оронуудтай, сүлөөлэгдэһэн оронуудтай бэелүүлэгдэдэг харилсаа холбоое, капиталис оронуудтай бэелүүлэгдэдэг холбооё хүгжөөхэ асуудалнууд, дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй хэрэг байдал съездын гол анхаралда байгаа. Эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө, уласхоорондын шахардуу байдалые һуларуулхын түлөө залан шууд тэмсэлээ саашадань үргэлжэлүүлхэ гэһэн партиин хүсэл оролдолго уласхоорондын байдалай асуудалнуудаар съездын материалнуудай гол удха болоно. Урдаа байһан зохёон байгуулхы зорилгонуудаа шиидхэхынь тула совет арадта гадаадын һайн эрхэ байдал хангаха, газар дэлхэй дээрэхи ажаһууха зайлашагүй эрхэ хүн бүхэндэ хангаха гээшэ манай партиин гадаадын политикын һайн һайхан гол зорилго болоно.

«ЭБ НАЙРАМДАЛ АРШАЛАН ХАМГААЛХА ГЭҺЭН—МАНАЙ ПАРТИДА, МАНАЙ АРАДТА, ТИИГЭЭДШЬЕ ЮРТЭМСЫН БҮХЫ АРАДУУДТА ХАБААТАЙ, МҮНӨӨ ЭНЭЭНҺЭЭ ШУХАЛА ЗОРИЛГО УЛАСХООРОНДЫН ОРШОМДО ҮГЫ»,—гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев онсолон тэмдэглэһэн байна.

КПСС-эй XXVI съезд хадаа партиин, совет обществын түүхэдэхи шухала шата, бүхы дэлхэйн түүхэтэ айхабтар ехэ удхa шанартай үйлэ хэрэг болоно. Тэрэнэй хүдэлмэри болон хүдэлмэриин дүнгүүд бүхы партиин ба арадай, дэлхэйн түрүү үзэлтэй бүхы олониитын гол анхаралда байба.

Съездын бүхы хүдэлмэри нэгэдэлэй ба нягта жагсаалай хараа шэглэлтэйгээр үнгэрһэн байна. Энэнь КПСС-ые хүсэн түгэс ба илагдашагүй болгоно, манай бүхы илалтануудай эшэ үндэһэн болоно. Парти саашадаашье зэргэнүүдэйнгээ нэгэдэлые гамтайгаар сахидаг, бэхижүүлдэг байха юм. Коммунизм байгуулха ба эб найрамдал бэхижүүлхэ гэһэн хоорондоо холбоотой хоёр шэглэлээр парти бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн гүлидхэхээр хараална.

Съездын шиидхэбэринүүдые, нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэл болон хэлэһэн үгэ дотор найруулагдаһан гол бодол болон тобшолонуудые совет хүнүүд халуунаар һайшаан дэмжэнэ, партидаа инаг дуратай ба этигэдэг байһанаа, съездын заабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула үсэд шангаар, зохёохы ёһоор ба эдэбхи хэшээлтэйгээр хүдэлхөөр бэлэн байһан тухайгаа мэдүүлнэ. Съездын шиидхэбэринүүд, материалнууд хадаа шэнэ амжалта түйлалтануудай, шэнэ шэнэ илалтануудай хүсэн түгэс түлхисэ мүн болоно.

Съездын шиидхэбэринүүдые партийна организаци бүхэндэ, коммунист бүхэндэ, совет хүн бүхэндэ хүргэхэ, тэрэнэй жэншэдгүй бэелүүлгые эмхидхэхэ гээшэ мүнөөдэрэй зорилго мүн. Энэ талаар партийна организацинууд шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ болоно. Тэдэ ажал хүдэлмэридэнь, тэмсэлдэнь, партиин түсэбүүдые бэелүүлхэ оролдолгонуудтань олониитые толгойлхо уялгатай. Съездын шиидхэбэринүүдые тайлбарилан ойлгуулха, дүүргэлгые эмхидхэхэ хэрэгтэнь партида туһалха гээшэ олониитэдэ мэдээсэл дамжуулдаг ба пропагандын хэрэгсэлнүүдэй, манай хэблэлэй, телевидениин, радиогой түрүүшын ээлжээнэй зорилго мүн.

Коммунистнуудай алдартэ партиин—Ленинскэ партиин хүтэлбэри доро коммунизм байгуулха замаар, шэнэ илалтанууд тээшэ совет арад батаар дабшана.

(«Правдын» мартын 6-най түрүү бэшэг).

СОЁЛОЙ УРАН МЭРГЭЖЭЛТЭДЭЙ ДАЙШАЛХЫ ЗОРИЛГОНУУД

…ө үеын хүнүүдэй баа-… …бһата амжалта түй… …дые, КПСС-эй XXV… … түүхэтэ шиидхэбэ… …эр мүндэлһэн ажалай … дээшэлые харуулһан … …дые байгуулха гээ… …национальна совет … культурын ажал ябуу… … хүндэтэ уялга бо… …эр Л. И. Брежне… КПСС-эй ЦК-гай … элидхэл, партийна хуралдаанай документнүүд тэдэнэй зохёохы эдэбхи хэшээлые улам бадаргаана.

Съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар ороной уран зохёолшодой эмхинүүдэй зорилгонууд мартын 5-да СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин секретариадай заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Съездын ендэр дээрэһээ литература болон искусствын үүргые үндэрөөр сэгнэһэн ушараар зоригжоһон совет уран зохёолшод саашадаашье партиин ба арадай хэрэгтэ үнэн сэхэ байха, ажабайдалтай холбоо барисаагаа бэхижүүлхэ, буржуазна үзэл сурталтай эбсэшэгүйгөөр тэмсэхэ юм гээд СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин нэгэдэхи секретарь Г. М. Марковай хэһэн мэдээсэл дотор, заседанида хабаадагшадай хэлэһэн үгэ дотор тэмдэглэгдэһэн байна.

Съездын материалнуудые, уран зохёолшодой түйлалтануудые идхан дэлгэрүүлхэ зорилгоор Узбекистанда ба Москвада, мүн Россин Федерациин олохон область болон хизаарнуудта совет литературын үдэрнүүдые, Волгоградта болон Владивостогто уран мэргэжэлтэдэй бүхэсоюзна конференцинүүдые, бусад хэмжээ ябуулганууд үнгэргэхөөр шиидэгдээ.

СССР-эй Кинематографистнуудай холбооной правлениин заседани дээрэ экранай уран мэргэжэлтэдэй урдахи харюусалгатай зорилгонууд партийна хараа бодолтойгоор зүбшэн хэлсэгдэбэ. Тэрээн дээрэ правлениин нэгэдэхи секретарь Л. А. Кулиджанов болон правлениин секретарь С. А. Герасимов үгэ хэлэһэн байна.

Партийна хуралдаанай шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр бодото хэмжээ ябуулгануудай түсэб хараалагдаа. Байгал-Амарай түмэр замда, «Атоммашта», Ураалай, Сибириин, Алас - Дурнын, РСФСР-эй Харабэшэ хүрьһэтэ нютагуудтахи үйлэдбэриин шэнэ комплекснуудай байгуулагдажа байһан районуудта кинофестивальнууд, киногой уран шадабаритадай тоосоонууд, агиткинорейснүүд үнгэргэгдэхэ юм.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ: ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИ

БЭРХЭШЭЭЛНҮҮДЫЕ ДАБАХА ЁҺОТОЙБДИ

КПСС-эй XXVI съезд совет арадай үмэнэ түүхэтэ зорилгонуудые табиба. Тэдэнэй нэгэниинь — худөө ажахын ашаг үрые али болохо аргаар дээшэлүүлхэ» гэһэн тон харюусалгатай зорилго болоно.

Энэ талаар арбадахи табан жэлдэ манай ажахын түйлаһан дүнгүүдые сэгнэбэл, һанагалтагүй гэжэ сэхэ хэлэхэгүйб. Илангаяа табан жэлэй түгэсхэлэй жэлдэ бүришье бираагүй байба.

Гансал сагай уларилые хэмгүйгөөр гэмнэхэдэ, олзо оршомнай нэмэхэгүй. Тиимэһээ нэн түрүүлэн өөһэдынгөө дутуу дундануудые дуулһан элирүүлээд, тэдэниие түргөөр усадхахын хойноһоо оролдохо ушартайбди.

Эдэ жэлнүүдтэ ажахыдамнай тохёолдоон хангалтагүй байдалай түлөө колхозой правленитэй хамта партком гүйсэд харюусаха ёһотой гэжэ мэдэрнэбди. Эдэ бүгэдые хараадаа абан, хоёр жэлэй болзортойгоор табигдаһан үзэл сурталай, политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин комплексно түсэбэй бүлэг бүхэнэй дүүргэлтые саг үргэлжын нягта хиналта доро байлгахые манай партиин комитет оролдохо.

Коммунистнуудые, бүхы ажалшадые эрдэм ухаанай үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ гэшэ манай урда байһан түрүүшын зорилгонуудай нэгэн болоно. Партиина, комсомолой, политическэ болон экономическа һургалай гурбан. Коммунистнуудай ажалай табан һургуулинуудта 130 гаран хүн хабааддуулагдана. Гэбэшье мүнөө үедэ полит-һургалай аша үрэ, тэрэнэй нүлөөлэл үргэ һанаһанда хүрэнэгүй гэжэ тэмдэглэлтэй. Тиимэ дээрэһээ пропагандистнуудай урда парткомой табидаг эрилтэнүүдые шангадхажа, хирэ-хирэ болоод лэ, тэдэнэй хүдэлмэриин тоосоонуудые шагнажа, али болохоор ажал хэрэгээнь туһалха зэргэлтэйбди.

Ажалдаа коммунис ёһоор хандадаг байхаар хүмүүжүүлхэ талаар зарим тэды хүдэлмэри ябуулагдана. Манай коммунис ажалай 34 габшагайшуул бии. Коммунис ажалай коллективүүд гэбэл, ахалагша хонишод Д. С. Эрдынеевэй, Э. Б. Батуевай, Х. Ц. Цыреновэй бригаданууд болоно. Мүн энэ хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө ахалагша хонишод Е. П. Никитинагай, С. Митричевэй, Л. А. Корнеевэй бригаданууд тэмсэнэ.

Социалис мүрысөөнэй хүмүүжүүлхы үүргэ ехэ гэшэ. Һаалишадай дүнгүүд бүри арбан хоног ба һара бүри согсологдоно. Арбан хоногой даабаринг үлүүлэн хүнүүд дээшэлүүлэгдэһэн түлбэр абадаг. Һарын дүнгөөр илаһан һаалишанда дамжуулгын вымпел барюулагдадаг. Гэхэ зуура социалис мүрысөөнэй эмхидхэлдэ үшөөл хэды дутагдалнууд зэримдэа хандабдан гэжэ хэлэхэ. Тэрэнэй аша үрэ бага байһан зандаа. Энэ талаар парткомой, колхозой бүхы коммунистнуудай хэхэ ажал хүдэлмэри тон ехэ.

Һүүлэй хоёр-гурбан жэлэй туршада коллективтэймнай олон залуушуул ерээ. Дүй дүршэлтэй, эрхим түрүү ажалшадаа шалгаһан механизатор, Ажалай Улаан Түгэй ордено Ж. Б. Самьяев, райсоведэй депутат, һаалишан С. Д. Банзарова, Бурядай АССР-эй Верховно Советэй депутат, жолоошон Б. Д. Дугаров, КПСС-эй обкомой гэшүүндэ кандидат, тугалшан Р. Ц. Аюшеева гэгшэд тэдэнэй түрүүндэ зэргэдэ жагсана. Эдэнэй эдэбхитэй хабаадалгатайгаар хүмүүжүүлгын удха шанартай хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэдэг. Жэшээнь, залуу хүбүүдэй сэрэгэй албанда мордохуулхадаа, баяр ёһолол эмхидхэдэг заншалтайбди. Хоёр жэлэй туршада һарын дундуур салингай 15 процентэ албанда байһан хүбүүдэй нэрэ дээрэ гараһан ванда байдаг. Тэрэнһээ гадна гэртэ бусажа, ажалда орохотойнь сасуу, нэгэ дороо үгтэдэг 150 түхэриг тэдхэмжэ нэмээгдэ, дүн хамта 500-гаад шахуу түхэриг тэрэнэй барюулагдадаг. Залуу колхозигой нэрэ зэргэтэй болоһоной дашарамдуулан, баяр ёһолол мүн лэ үнгэргэгдэдэг.

Гэбшье залуу халаание хүмүүжүүлхэ талаар шинэхэдэхэгүй асуудалнууд үшөөл олон. Һаалишад, малшад манда дуталдадаг. Урдань Шэнэ-Бусуада оршодог 1-дэхи МТФ түрүү зэргэдэ ябадаг һэн. Харин һүүлэй үедэ тус фермэнүүд гэзгэлдэхэ оронхой. Ушарынь гэхэдэ, дүй дүршэлтэй, үнинэй һаалишадай орондо ерэһэн залуушуул тэдэнэй аша габлаень адли тэгшэр үргэлжэлүүлжэ шадаагүй. Манай ябуулдаг хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин ашаг үрые ерид дээшэлүүлхэ тухай энжэшээ һануулна.

Бидэ ниитэ нэгэн хэрэг хэжэ байһан тула, хажуудаа нүхэрэйнгөө, хүршэ ажахын, районой, республикын, бүхы ороной ажал хэрэгүүд тухай түгэс мэдээсэтэй байха ёһотойбди. Энэ хадаа агитатор, политинформатор болон соёлшодой хэрэг мүн. Манай агитатор, политинформаторнууд даалгагдаһан коллективтэ хөөрэлдөөнүүдые долоон хоног бүхэндэ үнгэргэдэг гэшэ аабза. Тэрэшлээ соёлой байшангые даагша Н. С. Дылыковагай хүтэлбэри доро уран һайханай коллективэй гэшүүд четверг бүхэндэ малшадта ошожо, концерт, наада харуулдаг, лекци, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг. Ажалшадай эрхим мэдэсые дээшэлүүлхын, ажалша коллективүүдые гэшүүтэй уулзалгануудые эмхидхэдэг. Иимэ нэгэ уулзалга колхозоймнай түб һуурин—Шэнэ-Бусуада февралиин 24-дэ үнгэрбэ.

Гэхэтэй хамта «Олонниитын дунда ябуулагдадаг политическэ хүдэлмэриин тухай шэнжэлхэдэ манайда дан хуушаран, хубилхаа болишоо бэшэ гү? — гэжэ КПСС-эй XXVI съездэ хэһэн ЦК-гай тоосоото элидхэл соогоо Л. И. Брежневэй табиһан асуудал мандашье хабаатай. Энэ асуудалые бүхы талаһаань бодомжолон хаража, шинэхэдэхэ тээшэнь шэглүүлхэ уялгатайбди.

Илангаяа мүнөө үедэ үзэл сурталшадай үмэнэ байһан зорилгонууд тон харюусалгатай. КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые улад зондоо дамжуулан ойлгуулха ёһотойбди. Съездын түрүүшын үдэрһөө эхилэн, политинформатор, агитаторнууд, элидхэлшэд колхозой МТФ, һү һаалиин фермэ, хонишодой байрануудаар ябажа, съездын материалнууд тухай ажалшадта хөөрэжэ үгөө. Харин энэ хүдэлмэри манай нэгэ гол дүүргэлтэ бэшэ байһаниинь ойлгосотой. Бүри съездын урда тээ соёлоймнай байшанда «Съездэдэ съезд хүрэтэр» гэһэн лектори хүдэлөө һэн. Саашадаашье тэрэ үргэлжэлхэ ёһотой. Харин удха шанараараа тэрэ XXVI съездын материалнуудые шудалалгатай нягта холбоотой байха зэргэтэй.

Һөөдондоноойхио орходоо энэ жэлэйнмай байдал нэгэ бадэрээ. Съездэ зорюулан, гэрдэ маяа худалдаа хахад жэлэйнгөө түсэбые 121 процент дүүргээбди. Үбэлжэлгэмнайшье яһала гэмгүй ябажа, Тиибэшье дүүргэхэ ажалнай захагүй ехэ. Түбхын гүрүүнэ ажалдашаа социалис мүрысөө урдираахан, эмхидхэхэ үүргээ парткомойнгоо улам нэгтээр ёһотэй. Мэргэжэлтэдэ, хүтэлбэрилэгшэдэ табигдаг эрилтэ шангадхаха шухала. Мүн шиидхэбэринүүдые уламжалан, манай гол зорилго гэхэдэ, ажахын ба политическэ, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриинүүдые улам нягтаар холбожо, ашаг үрыень бодото дээрэнь дээшэлүүлхэ уялгатайбди.

В. ХИНГЕЛОВ,
Загарайн районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой парткомой секретарь.

МАЛШАДАЙ ЭРМЭЛЗЭЛ

РЕПОРТАЖ

Һаяхан «Улаан Аха» колхозой гүүртэ ба фермэнүүдээр ябажа, ниитын адууһа малай хэр зэргэ үбэлжэжэ байһаниие һонирхоо һэмди. Юрэнхыдөө, энэ ажахын малай үбэлжэлгэ бэшэ тээхидэ орходоо бараг үнгэржэ байна гэжэ хэлэхэдэ болохо. Бүрэн-Гол, Алаг-Шулуун гэжэ газарнуудта үбэлжэжэ байһан малшадта ехэ бэрхэшээлнүүд тохёолдоо: бэлшээринь гүнзэгы аад, хатуу саһанда хушагдажа, малаа адуулхань хүндэ болонхой. Хэды тиигэбэшье, эндэхи малшад мэргэжэл шадабараа, бүхы оролдолгоёо гаргажа, ниитынгээ малые гарза хоролтогүйгөөр үбэлжүүлжэ байнхай. Бүрэн-Голой Оёор гэжэ газарта һубай мая харууһалжа байһан Д. Цыбиковтэй уулзабабди. Энэ залуу үхэршэнтэй суг дүй дүршэл ехэтэй үнинэй малшан Алексей Дамбаевич Самбялов ажаллана.

—Адуу малнай һайн байна. Бэлшээриин саһа багатайень бэдэржэ адуулнабди. Бүхы хүсэ шадалаараа оролдонобди. Партиингаа XXVI съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ оролсожо, малаа гарзагүйгөөр ондо оруулхабди, — гэжэ Доржо Самбуевич батаар найдуулна.

КПСС-эй XXVI съездын материалнууд эндэхи малшадай онсо анхарал татаһан, һонирхуулһан байна. Малшан бүхэн энэ шухала документнүүдтэй танилсаһан, суглаан дээрээ өөһэдынгөө һанамжа, дурадхалнуудые хэлэһэн, үнэн зүрхэнһөө дэмжэһэн байха юм.

—Би арбадахи табан жэлээ амжалтатайгаар дүүргээб. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлые ажалай һайн дүнгүүдээр угтааб,—гэжэ Алаг-Шулуунай һаалишан, райсоведэй депутат Ешин-Хорло Дамбаевна Будаева хөөрэбэ.—Мүнөө ажални яһала урагшатай ябажа байна. Нэгэдэхи квартал соо һааха гэһэн һүнэйнгөө түсэбые февралиин 23 болотор дүүргэхэ гэжэ тэмсээб.

Мүн дүршэлтэй малшад Соном Самбялов, Самбу Цыбиков гэгшэд гэр бүлөөрөө яһала һайн ажаллажа байдаг. Эдэнэрэй хүдэлмэритэй танилсаад байхадаа, үбэлжэлгэеэ һайнаар үнгэргэхэ байһандань найдаабди.

Баян-Гол, Обоото нютагуудаар олон малшад ажаллана. Эндэ Владимир Дашеевич Сыренов 300 тугал харууһална. Тэдэнээ адуулха, эдеэлүүлхэ хэрэгтэнь залуу хүбүүд Миша Дугаров Ринчин-Базар Хайдаков хоёр туһалдаг.

Мүн лэ иимэ тугалнуудые Бүлэг-Шэбээдэ Софья Данзановна Гармаева даажа абанхай. Энэ эхэнэр 23 жэлэй туршада һаалишанаар ажаллаһанай һүүлээр мүнөө ту… болонхой. Тэрэнэй мэдэ… гаран тугал бии. Тэрэ… малаа гансаараа харуу…

Обоото нютагта … суута һаалишан Ямбу … на Ошороватай уулз… Энэ ажалша эхэнэр … табан жэлые амжалт… түгэсхэһэн юм.

—Урдань хайнаг үнеэд… мэнүүд эндэмнай олон … юм. Теэд һүүлэй хэдэ… туршада хайнаг, һари… үсөөн боложо эхилээ… миниин 17 үнеэд энд… хэй,—гэжэ һаалишан … тойгоор хөөрэбэ.

Бүхы наһан соогоо … адуулжа ябаһан энэ … эхэнэр яаха аргагүй … бодомжолно гэжэ һ…

Нютагайнгаа залу… энэ мэргэжэл шудалх… һургадаг юм. Тэдэнэй… һаа өөрынь хүбүүн … үеэлэ Самбу хоёрын… раа 102 үхэр харууһал… нэй ажалда эжынь … туһа заабари үгэжэ…

—Би тоһо ахээр … дагби. Теэд тэрэниие… хозой правлени саг … лэдхэлэй пунктда … нагүй. Үшөө соёл… хүдэлмэрилэгшэд ман… ябадаг, — гэжэ түрүү… шан хөөрэбэ.

Бидэ Булагай, Булэг-Ш… хонишодтой Т. Д. Д… И. Б. Соктоева, С-Х. … гэгшэдтэй уулзаабди. … түл абахаар түгэс… хэй, хурьгадай … хүлеэнхэй. байгаа һэн.

Үнинэй хонишон … рэн Хайдаковна Мун… хай дурдаха хүсэлтэй… хонишон мүнөө пен… раашье һаа, гэртээ … жа шададаггүй. Тэрэ… жээбэриин 130 түлгэ… үгөө һэн. Харин … рууһалһанайнь, … нэйнь ашаар хонид… тамир һайжараа. … жэлгые нэгэшье гар… үнгэргэхэнь лабтай. … ажалда амжалта түй… гаа түлөө «Хүндэлэл… дэг» орденоор, «Ажал… гарһанай түлөө» … шагнагдаһан байна.

Эжынгээ ажалые … —Владимир Мунконов … абаад, баһал бэрхэ … болонхой. Жэл бүри … бүриһөө хурьга абад… нооһо хайшалдаг … «Бурядай АССР-эй … малшан» гэһэн хүндэт… зэргэдэ хүртэнхэй. … табан жэлэй дүнгөөр … тэрэниие «Ажалдаа … най түлөө» гэжэ … шагнаба. Игэжэ залу… шаднай эхэ, эсэгынгээ … үргэлжэлүүлэн ябана …

В. ГАЛСАНОВ.
Ахын район.

УЯЛГАЯА ДҮҮРГЭХЭ ЭРМЭЛЗЭЛТЭЙ

Тагзима Сабировна Закировае танихагүй хүн Сэлэнгын район соо байхагүй. Арбан нэгэн жэлэй саада тээ холын Татарай АССР-һээ нүүжэ ерэһэн Тагзима Закирова Залаагай фермэдэ һаалишанаар ажаллажа захалаа һэн. Түрүүшын жэлһээ тэрэ эрхимээр, онсо шударгыгаар ажаллажа, уданшьегүй түрүүшүүлэй зэргэдэ гараһан байна.

Энэ нүхэрнай арбадахи табан жэлдэ һү һаажа, гүрэндэ тушааха түсэбөө гурбан жэл гурбан һарын туршада дүүргэжэ, районойнгоо һаалишадай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ хоёрдохи һуури эзэлһэн юм. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада жэл бүри үнеэн бүхэнһөө 3200 килограмм һү һааһан байна.

Байгша ондо үбэлжэлгын хэды хүшэр эрхэ байдалда үнгэржэ байбашье һаань, Тагзима Закирова үбэлэй һаранuудта үнеэн бүриһөө 1650 килограмм һү һааxаар абаһан уялгаяа амжалтатайгаар бэелүүлжэ байнхай.

Д-Д. ГАРМАЕВ.

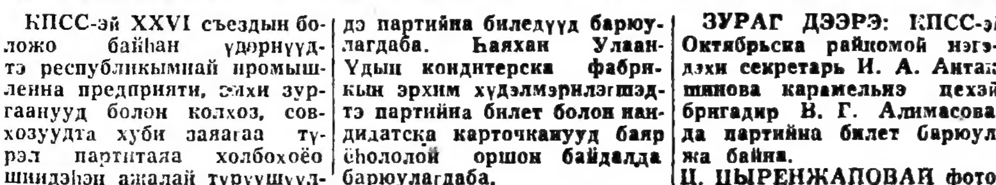

КПСС-эй XXVI съездын болохо байһан үдэрнүүдтэ республикымнай промышленна предприяти, эмхи зургаанууд болон колхоз, совхозуудта хуби заяагаа түрэл партитаяа холбохоёо шиидэһэн ажалай түрүүшүүлдэ партиина биледүүд барюулагдаба. Һаяхан Улаан-Үдын кондитерскэ фабрикын эрхим хүдэлмэрилэгшэдтэ партиина билет болон кандидатска карточканууд баяр ёһололой оршон байдалда барюулагдаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: КПСС-эй Октябрьска райкомой нэгэдэхи секретарь И. А. Анташинова карамельнэ цехэй бригадир В. Г. Алимасовада партиина билет барюулжа байна.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

УЛААН-ҮДЫН АВИАЗАВОДТО

КРАСНОЯРСКҺАА ЕРЭҺЭН ТЕЛЕГРАММА

Заводто Красноярскһаа телеграмма ерэбэ. «СКД-6 «Сибиряк» түхэлэй шэнэ комбайнай детальнуудые бүтээхэдэнь үзүүлһэн туһаламжын түлөө Улаан-Үдын авиационно заводой хүдэлмэришэдтэ Красноярскын комбайнай заводой хүтэлбэрилэгшэд баяр хүргэбэ бшуу. Авиационно заводой инструментальна цехэй коллектив үнгэрэгшэ жэлэй декабриин эсэс багаар дары түргэн бүтээхэ гэһэн захилые бэелүүлжэ эхилһэн байгаа. Энэ зорилго бэелүүлхын тулада цехтэ тусхай участок байгуулагдажа, мастер В. Абадуров, техническэ бюрогой начальник, хиналтын мастер И. Литвинцев гэгшэдһээ бүридэһэн бригада эмхидхэгдэһэн юм. Тэдэнэр өөһэдынгөө хүдэлмэриин сагай һүүлээр комбайнай хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг байгаа. Бригадынхид шэнэ жэлһээ хоёр үдэрэй урда тээ даабарила дүүргэһэн тухайгаа мэдээсээ һэн. Тэдэнэр Красноярскын комбайнай заводто эльгээгдэхэ хэрэгсэлнүүдые бүтээжэ, тэдэнь хиналта һайнаар гараһан байгаа.

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНЭЙ ДҮН ГАРГАГДАА

Заводой барилга-хаосаралгын управлениин коллектив съездын урда тээхи социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргаба. КПСС-эй XXVI съездын хүндэлэлдэ абаһан социалис уялгынгаа ёһоор заводой барилгашад генеральна подрядаар арбадахи табан жэлэй түсэб декабриин 25-да дүүргэһэн байна. Мүн тэрэ үдэр барилгашад заводой хүдэлмэришэдэй тосхондо олон айлай байха хоёр гэр ашаглалгада оруулжа, үйлэдбэриин шэнэ талмайнуудые бариха талаар жэлэйнгээ түсэбые дүүргэһэн байна. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ һэн. Управлениин коллектив энэ жэлэй хоёр һарын түсэб болзорһоонь урид дүүргэв. Варвара Никитична Ананинагай хүтэлбэрилдэг шэрдэгшэдэй бригада эрхим үрэ дүн туйлаһан байна. Тус бригада заводой барилгашадай дунда съездын урда тээхи социалис мүрысөө үүсхэһэн юм. Бригадын коллектив социалис уялгаяа бүхы үрэ дүнгүүдээрнь амжалтатайгаар бэелүүлээ. Партиин XXVI съездэ зорюулагдаһан габшагай долоон хоногуудай дүнгүүдээр бригада зургаа дахин илажа гараһан байна. Мүрысөөндэ илажа гарагшадай дунда нүхэд В. Дмитриев, Я. Плискин, Е. Янькова гэгшэдэй бригаданууд шалгараа.

Ю. ХРУСЛОВ.

ТҮСЭБӨӨ ДҮҮРГЭЭ

Улаан-Үдын авиационно заводой уралан нарижуулагшадай коллектив алдарта партиингаа XXVI съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ оролсожо, съездын нээгдэхэ үдэр хүрэтэр хоёр һарынгаа даабарига түсэб дүүргэхэ уялга абаһан юм.

Тус коллектив ажал хүдэлмэридөө абьяастайгаар хандаһанайнгаа ашаар абаһан уялгаяа болзорһоонь урид дүүргэжэ, шэн габьяата ажалай үльгэр жэшээ харуулба. Тэдэнэр хоёр һарада 135 мянган түхэриг алмаха түсэбтэй байһан аад, 141 мянган түхэриг алмаба.

Механическа болон шудхалгын хүүдэй коллектив илангала эрш… гээр ажаллаа.

Уралан нарижуулагшадай т… шэд А. П. Большедворский, Г. И. … пайкина ба Л. Н. Савкова гэгшэд … гаяа һайнаар хүдэлөө.

Байгша ондо уралан нарижуул… дай дунда технолог А. А. Чер… ский, слесарьнүүдэй бригадынхид … Верницкий, И. П. Фёдоров, бусад … номическа ехэхэн аша үрэтэйгөөр … лажа ябана.

Ю. ФЕДОТ…
манай штатнабэшэ …

ТҮРҮҮШҮҮЛЭЙ НЭГЭН

КОММУНИСТ тухай хөөрөөн

Цырема Ширеторовна үүрээр һэридэг хэмдээ һэреэд, тэрэ дороо һуга харайн бодожо, сонхынгоо бүд татан газаашаа харан гэһээнь, саһан оронжорхинхой, оршон тоиронхи юумэн гайхалтан гоёор үзэгдэбэ. Багаһаа хойшо түрүүшын саһанда баярладаг байһан тула ойр зуура сонходоо зогсон, холые шэртэн хаража байтараа, гэнтэ сошоһон мэтэ, заригад гэжэ гэдэргээ түргэн болоод, галаа түлижэ эхилбэ. «Хэр ехэ саһан оробо гээшэб? Бэлшээримнай хушагдаба гээшэ ааб даа» гэхэ мэтын асуудалнууд толгойдонь орожо, ехэл яаралтай газаашаа гараба.

Эрхим хонишоной ажабайдалда энэ түрүүшынь үбэл боложо байгаа бэшэ ааб даа. Теэд эртүүр ороһон ехэ саһан һанааень зобоогоо бшуу. Мүнөөнһөө хонидоо байлгажа эдеэлүүлхэ болоо һаань, ямар ехэ үбһэн, тэжээл хэрэгтэй болохо гээшэб. Тиимэһээ ехэл һанаа зобонги, газаашаа гараһан хонишон сагай уларилай дулаан байһые ойлгожо, зүрхэеэ бага дараа һэн. Хашаа, хорёо соогуураа ябаһаар байтарнь, Баргажан уулын саанаһаа улаан шаргал наран бултайжа, сагаан хүнжэлөөр хушагдашаһан Хүнтэйн талые нюдэ һаргаан гэрэлтүүлбэ. Энэ саһанай удаан байхагүй, хайлаха байһые ойлгоһон хонишон хонидоо гаргажа, таряалан тээшэ шэглүүлэн ошоо бэлэй...

Цырема Ширеторовна олон жэлэй туршада хонидые харууһалжа, дүй дүршэлтэй, совхозойнгоо түрүү хонишодой нэгэн болонхой юм. Мүнөөшье тэрэ түл абаха хаһадаа һайнаар бэлдэнхэй. Коммунист Батуева түрэл партиингаа XXVI съездын түүхэтэ энэ жэлдэ хэзээ хэзээнэйхиһээ һайнаар ажаллаха зорилготой. Намарай үедэ хонидоо һайнаар таргалуулжа, искусственна аргаар үрэжүүлһэн байна. Энэ харюусалгатай хүдэлмэриеэ богони болзорто үнгэргөө. Үбһэ тэжээлээршье муу бэшээр хангагданхай.

— Юрэдөөл, энэ жэлэйнгээ түл абалгые һайнаар үнгэргэхэ арга боломжотой гээшэбди. Юуб гэхэдэ, коммунист бүхэндэ онсо удха шанартай жэл шуу. Тиимэһээл манай бригада зуун эхэ хониин бүриһөө 105 хурьга абажа түлижүүлхэ гэһэн дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга абаа. Нооһо абаха түсэбөө үлүүлхээр хараалаанхайбди. Энэ хадаа КПСС-эй XXVI съездэ манай бэлэг болоно гээшэ,—гэжэ Ц. Ш. Батуева бидэнтэй уулзахадаа хөөрөө һэн.

Һүүлэй хэдэн жэлэй туршада удаа дараалан эхэ хониин бүриһөө хурьга абажа түлижүүлдэг хонишондо хөөрэхэ, зугаалха юумэн олон ааб даа. Теэд өөр тухайгаа хөөрэхэ дурагүй. Цырема Ширеторовна туйлагдаһан амжалтанууд тухайгаа юрэл хэлэдэг. Энэнь тиимэ ааб даа. Эдэ үрэ дүнгүүдэй саана хонишоной эсэшэ сусашагүй ажал, хүсэл оролдолго байна бшуу. Түрүү хонишон хэлэһэн үгэеэ хиидэ хаяа гэжэ байгаагүй. Тэрэнээ хүсэлдүүлээгүйдөө һанаагаа амардаггүй.

— Цырема Ширеторовна хүнүүдтэй үгэеэ ойлголсоогүй гэжэ огто байхагүй. Үлүү ехээр дуугаржа ябадагшье бэшэ. Теэд тэрэниие хүгшэн залуугүй дахажа хүдэлхэ дуратай хүн олон байдаг. Тэрэ өөрынгөө ажалаар, зан абаряар хүнүүдэй дура буляадаг гээшэ аабза, —гэжэ Хурамхаанай совхозой парткомой секретарь В. С. Очиров хэлэбэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ган гасуур байжа, хэды бэрхэтэй байбашье һаань, коммунист Батуевагай бригада арга боломжонуудаа зүбөөр хэрэглэһэнэй ашаар арбадахи табан жэлэйнгээ түсэбтэ даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргээ юм. Тэрэ гансал өөрынгөө мүр хараад ябадаг бэшэ. Бусад отарын хонишодто эдэ хүшэр жэлнүүдтэ туһалһан байха. Илангаяа залуу хонишодто тэрэнэй зүбшөөл, заабари ехэ туһа хүргэдэг.

Мүнөө Батуевагай отарада түл абалгын халуун хаһа эхилэнхэй. Энэ харюусалгатай хаһадаа эртээнһээ хойшо һайнаар бэлдэһэн ажалша бэрхэ хонишоной абаһан социалис уялгаяа сүм дүүргэхэ байһаниинь элы.

В. ГАРМАЕВ.

ХАНГАЛГА ЯАЖА ҺАЙЖАРУУЛХАБ?

Промышленна болон соёлой-ажаһуудалай барилгын үргэдэжэ, тэрэнэй индустриин хурдан түргэнөөр хүгжэжэ, техническэ талаараа зэбсэгжүүлэгдэжэ байһан мүнөө үедэ барилгын хэрэгсэлнүүдые тээхэ, буулгаха, зөөхэ гэхэ мэтэһээ эхилээд, складтахи хүдэлмэри мүн лэ ехэ болоно. Эдэ хүдэлмэринүүдые оньһожоруулха, автомат аргаар эрхилхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулха шухала.

Олон удаа холо зайда зөөһэнэй, ашаалха ба буулгаха хүдэлмэриин гүйсэд нарижуулагдаагүй байһанай гэмээр барилгада хэрэгтэй материалнуудай олонхи ушарта гээгдэхэ, эбдэрхэ ушар үзэгдэнэ. Жэшээнь, барилгын организацинуудта эльгээгдэһэн цементын 6 шахуу процент, амһарталагдаһан ашаанай 3 процент, барилгын хирпиисын 2,8 процент, сонхын шэлэй 4 процент хоролтодо ородог байна. Эдэ баримтануудые харахада, ашаа зөөлгын, тэрэниие хадагалалгын хүдэлмэриие оньһожоруулга, һайжаруулгада онсо анхарал хандуулхаар болонхой.

Манай «Бурятпромстрой» нэгэдэлэй үйлэдбэриин-технологическа хангалгын управлениин баазын хүдэлмэришэд барилгада хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүдые объектнууд дээрэ саг болзор соонь, эмхи гуримтайгаар, гээлтэ хоролтогүйгөөр хүргэхые оролдоно. Тиихэдээ ашаалалга, буулгалгые оньһожоруулжа, складуудтахи хүдэлмэриие хүнгэдхэхын тула аша үрэ ехэтэй машинануудые, мүн контейнернүүд болон пакедүүдээр багсалан ашаалха гуримые хэрэглэхэ шухала гэжэ тоолодог, тэрэниие ажалдаа нэбтэрүүлхые оролдодог гээшэбди.

Энээнэй ашаар манай баазада складуудай ба транспортын хүдэлмэришэдэй тоо хорооходо, элдэб жэжэ хэрэгсэлнүүдэй гээлтые бага болгохо арга олдоо. Жэшээлэн хэлэбэл, үнгэрэгшэ 1980 ондо складуудтахи барилгын хэрэгсэлнүүдэй эрьесэ 1 миллион түхэригэй хэмжээндэ хүргэгдэхэ байгаа һаа, контейнернүүдые болон пакедүүдые хэрэглэн зөөһэнэй ашаар энэ түсэб 0,2 миллионоор үлүүлэгдэһэн байха юм. Энээнэй экономическа ашаг олзонь 8,9 мянган түхэриг болоо.

Мүнөө бидэндэ бии байһан 400 контейнер гүйсэд хэрэглэгдэнэ. Саашадаа тэдэниие бүри олошоруулан, 600-да хүргэхэ зорилготойбди. Тиихэтэй хамта объектнүүд дээрэ хүдэлжэ байһан барилгашадые, барилгын организацинуудай хангалгын хүдэлмэрилэгшэдые энэ гуримда дадхаан һургаха шухала болоно. Энэ зорилгоор манай управлени «Бурятпромстрой» нэгэдэлэй «Оргтехстрой» трестынхидтэй хамта тусхай семинар үнгэргэдэг болоо. Эндэ барилгын хэрэгсэлнүүдээр хангалгын, тэрэниие зөөлгын гурим тухай хөөрэлдөөн эмхидхэгдэдэг, энэ талаар дүй дүршэлөө андалдадаг юм.

Игэжэ материально-техническэ хангалгые һайжаруулха үргэн хэмжээнэй шухала нэгэ хэһэг болохо, контейнер, пакедүүд болон поддонуудые хэрэглэй, ашаа зөөлгэ хадаа барилгын бүхы эмхинүүдтэ үргэнөөр хэрэглэгдэхэ байна.

Энэ гуримые саашадань үргэнөөр дэлгэрүүлхын тула мүнөө үедэ баазынгаа складуудые үргэдхэхэ, контейнернүүдые зөөхэ хүндэ ашаанай машинануудай зогсохо, эрьехэ талмайнуудые бэлдэхэ, барилгын хэрэгсэлнүүдые технологическа документациин ёһоор контейнернүүдтэ ашаха ба пакедүүд болгон багсалха тусхай үйлэдбэри эмхидхэхэ зорилго табигданхай. Иимэ асуудалаар нилээд ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ гээшэ. 1981 ондойгоо социалис уялгануудые баталан абахадаа, манай коллектив «складта барилгын хэрэгсэлнүүдэй эрьесые 1,5 миллион түхэригэй хэмжээндэ хүргэжэ, гээлтэ хоролтогүйгөөр объектнүүдтэ хүргэхэ» гэжэ үгэеэ үгэһэн байна. Энэмнай нёдондо жэлэйхиһээ нилээд дээгүүр хэмжээнэй хүдэлмэри болоно. Гэбэшье хэлэһэн үгэдөө хүрэхэбди. Тиигэжэ бидэ түрэл партиингаа ээлжээтэ съездын жэлые—арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлые ажалай амжалтаар тэмдэглэхээр зориг жонхойбди.

М. БОЛОНЕВ,
УПТК-гай барилгын гол материалнуудай таһагай начальник.

АЛАС ДҮРНЫН хизаарта

ТАСС-АЙ КОРРЕСПОНДЕНТНҮҮДЭЙ МЭДЭЭСЭНЭ

ДАЛАЙН ЭРЬЕДЭХИ ТОСХОН

Ороной Зүүн зүгэй эгээл ехэ портдо дүтэхэнэ оршодог Береговой тосхондо докернуудай, морягуудай, түмэр замшадай хэдэн арбаад бүлэ шэнэ гэрнүүдые толлобо. Портын хоёрдохи ээлжээе барижа эхилһэнһээ хойшо байрын гэрнүүд ба социально-соёлой хэрэглэмжын баригланууд булюу түргэнөөр бодхоогдоно гэжэ ТАСС-ай корреспондент мэдээсэнэ.

Хадын хабшал хүндыдэхи үзэсхэлэн һайхан газарта энэ тосхон оршодог юм. Байшангуудай сонхоор далай, далайн лайнернууд, портын причалнууд харагдажа байдаг.

Береговойдо һургуули, хоёр библиотекэ хүдэлдэг. Үхибүүдэй комбинат, поликлиникэ, магазин, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын ателье баригданхай.

Находно,
Приморийн хизаар.

ТҮРҮҮ КУКУРУЗАШАНДА ЗОРЮУЛАГДАҺАН КОМБАЙН

Добринско совхозой шэнэ техникэ захиһан захил соо һаяхан ажахыда абтаһан силос хуряалгын комбайн заагдаагүй байгаа: Хабаровска хизаарай эрхим кукурузашанай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Социалис Ажалай Герой В. Пазниковта Биробиджанай «Дальсельмаш» заводой коллектив тэрэниие тусгаарлан эльгээһэн байна.

Солото механизатор кукуруза ургуулагшадай бригадые арбан жэл соо толгойлжо ябана гэжэ ТАСС-ай корреспондент хөөрэнэ. Хизаарай таряашадай дундаһаа эгээл түрүүлэн Паздников ажахын тоосоое нэбтэрүүлээ һэн. Хүрьһэ болдоһоһоо эхилээд, ургаса хуряалга хүрэтэр бүхы хүдэлмэриие механизаторнууд өөһэдөө хэдэг юм. Түрүүшын жэлдэ 800 гектарай туд бүриһөө 300 центнер ногоон набша намаа хуряагдаһан байгаа. Харин хойто жэлдэнь гектарай 500 центнер ногоон набша намаа хуряахадань, Владимир Ерофеевичтэ Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэ олгогдоо һэн.

Эгээл таарамжагүй жэлдэшье совхоздо шэмэтэ тэжээлээр дуталдажа байдаггүй. В. Паздниковай үүсхэлээр механизаторнууд ургаса хуряалгаяа дүүргэн сасуу, фермэдэ ерэжэ хүдэлдэг, тэжээлэй цехүүдые. хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүдые хангадаг юм. Мүнөө жэл бригадын поли 150 гектараар үргэдхэгдөө. Механизаторнууд витаминаар баян ногооной гурил бэлэдхэлгые даажа абахые шиидэнхэй.

Хизаарай олохон ажахынууд бригадын хүдэлмэриин дүй дүршэлые хэрэглэнэ.

Степное,
Хабаровска хизаар.

КОЛХОЗНИГУУДАЙ ОЛЗО УРГАНА

Сахалинай загаһа олзоборилгын Кировэй нэрэмжэтэ колхозой хүн зоной баян тэнигэн байдалые хэрэглэлэй ниитын фонднууд ехэтэ тодорхойлдог.

Ажахын экономикые эршэмтэйгээр хүгжөөһэнэй ашаар ажалшадайнь мүнгэн олзо саг үргэлжэ дээшэлнэ гэжэ ТАСС-ай корреспондент тэмдэглэнэ. Колхоздо загаһа олзоборилгын хүсэ ехэтэй флот бии юм. Тэрэнь Камчаткын, Курилай эрьенүүдтэ, Охотско болон Беринговэ далайнуудта загаһа агнадаг. Загаһа буйлуулан болбосоруулдаг цех мүн лэ ехэ олзо оруулдаг. Эдэ бүгэдэнь капитальна барилгые үргэдхэхэ, соёлой, ажаһуудалай ба социальна хангалгын, материальна урмашуулгын фонднуудые ехэ болгохо арга олгодог байна.

Тосхоной түхэл шэнжэ үндэһөөрөө хубилаа. Асфальтаар хушагдаһан үйлсые зубшан хоёр дабхар гэрнүүд бодонхой. Соёлой-спортивна комплекс хүдэлдэг, өөрын стадионтой юм. Хамтын суглаанай шиидхэбэреэр тус ажахы загаһа олзоборилдог бусад колхозуудтай хамтаржа, Хара далайн эрьедэ амаралтын байшан баряа юм. Харин тосхоной хажуудахана колхозууд хоорондын амаралтын байшан эмхидхэгдэнхэй.

Ажахые саашадань хүгжөөхэ түсэбөөр загаһа улам ехээр баридаг болохые хараалагдана. Загаһа буйлуулдаг цех шэнэдхэн заһагдана — тэрэнэй хүсэн гурба дахин нэмэхэ юм. Ниитын хэрэглэмжын фонднуудшье мүн лэ дээшэлхэ.

Озёрск,
Сахалинай область.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ — ПРИМОРИ

Тусхай мэргэжэлгүй уран зураашадай бүтээлнүүдэй выставкэ һаяхан Владивостогто нээгдэбэ.

Тус выставкын зурагууд Алас-Дурнын хизаар, тэрэнэй хүнүүд, гайхамшагта байгаали тухайнь хөөрэнэ гэжэ выставкые хараһан ТАСС-ай корреспондент бэшэнэ. Жэшээнь, водолаз Э. Куксын зурагуудта Зүүн портын причалнууд, Камчаткын һүрөөтэй эрьенүүд харуулагдана. Моряк Е. Дмурын графикын олохон хуудаһанууд Арктикада зорюулагданхай. В. Валуй гэгшын уһан шэрээр зураһан бүтээлнүүд хүнүүдэй анхарал илангаяа татана. Тэрэ геолог мэргэжэлтэй һэн тула даа Алас-Дурнын тайга соогуур хэдэн зуугаад километр ябаһан, холын эк… нүүдтэ хабаадалсаһан … юм. Г. Валуй байгаа … хай олон зурагуудые … хэй.

Приморийн тусхай … жэлгүй уран … эрхим бүтээлнүүд М… СССР-эй ВДНХ-да … ха.

Владивосток.

ТАЙГА СООХИ …

Кербинскэ приис… һабариин ажахын … фермын коллектив Х… ска хизаар соогоо … гүүдые туйлаба. … гай уларилай шэмэри… га байдалда фермын … тив жэлдээ үнеэн … 3500 килограммһаа … һү һаадаг байна. … байһан залуу малай … сүүдхэдээ дунда … граммаар нэмэдэг. … нормоһоо хоёр д… болоно.

Ажахыда малай … эрхим һайнаар хар… тэжээлэй бата … байгууланхай юм гэж… ай корреспондент … нэ. Нютагай поли… түмһэтэ тэжээлэй … обёосой холисын … ургаса ургуулдаг. … хара-эреэн үүлтэрэй … һүрэг олошоруулагд…

Хамһабариин … шад үүлтэртэ һ… гуулхадань, бусадта … байна. Солнечно … тамал шанаржуулга… надай, Херпучинска… «Хиганолово» … хамһабариин … ашаг шэмэ ехэтэй … эльгээгээ.

ВАСХНИЛ-ай … отделениин эрдэмтэд … хын малшадай дүй … һонирхон шудалдаг. … Амарай түмэр зам… до хамһабариин … нуудые байгуулха … научна дурадхал … тэрэнэй үндэһөөр … жо байнхай.

Хабаровск.

ЗАСАГАЙ ЗУРГААНУУДТА

...ДЭБХИ ҮҮСХЭЛ ГАРГАГШАДТА

КПСС-эй XXVI съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын ту... социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай үүсхэл гаргаһан ... районой арадай депутадуудай Кировскэ сельскэ ...эй гүйсэдком ажалшадые үндэр бүтээсэтэ ажалда эл... талаар эмхидхэлэй ехэхэн хүдэлмэри ябуулһан бай... Сельсоведэй харьяата газар дээрэ байһан предприяти ... эмхи зургаануудай 40 гаран ажалша коллективүүд ...һайн үрэ дүнгүүдые туйлаа. Госкомсельхозтехникын ... отделениин, XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой, ...фиин, киносетиин, худалдаа наймаанай ба ниитын ... хоолой предприятинуудай, ажалшадай ажаһуу... хэрэглэмжэ хангалгын комбинадай коллекти... социалис мүрысөөнэй манлайда ябана. 2024 хүдэл...шэдэй 929 хүниинь хубиингаа табан жэлэй түсэбые, тэрэ ... 252 хүниинь абаһан уялгаа үлүүлэн дүүргээ. Тэдэнэй ... Кировскэ сельскэ Соведэй депутадууд юм. Жэ..., XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой һаалишан Д. К. ..., Хёлгын леспромхозой жолоошон В. Н. Емельянов ... бусад үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулна. ...соведэй гүйсэдком съездын угтамжада абтаһан уялга-нуудай дүүргэлтые ходо шалгажа, хинажа байгаа, гүйсэдкомой, мүн сагүргэлжын комиссинуудай заседанинууд дээрэ Госкомсельхозтехникын районой отделениин, харгы барилгын участогай, мехлесхозой, элүүрые хамгаалгын ба соёлой эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэнэрэй тоосоон шагнагдаа. Үйлэдбэриин гол участогуудта депутадуудай 4 бүлэг, 6 пост, мүн арадай хиналтын бүлэгүүд ба постнууд байгуулагданхай. Депутадууд ниитэ-политическэ, хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадана.

Тиигэбэшье дутуу дунданууд үшөөл олон. Зарим хүтэлбэрилхы тушаалтанай үүргэ ба харюусалгые дээшэлүүлхэ талаар сельсоведэй гүйсэдкомой ябуулжа байһан хүдэлмэри мүнөөнэй эрилтэдэ харюусанагүй, «Бурятмежколхозстройн» оньһожоруулагдамал нүүдэл колоннын, Хёлгын леспромхозой коллективүүд абаһан уялгаа дүүргээгүй. Эдэ коллективүүдтэ ажалай журам һула, түрүүшүүлэй дүй дүршэл муугаар дэлгэрүүлэгдэнэ. Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет Кировскэ сельскэ Соведэй гүйсэдкомой (түрүүлэгшэнь В. И. Сидорова) ажал ябуулгые хаража үзөөд, дурсагдаһан дутуу дунданууднаа дары усадхахыень уялгалаа.

Арадай ХИНАЛТЫН БУЛАН

ОЛОНИИТЭДЭ ТУШЭГЛЭН

Саяан уулын хормойдо түбхинэһэн Аршаан тосхоной сельскэ Соведэй үүдэнэй дэргэдэ гоё һайханаар шэмэглэгдэһэн стенд хүнэй анхарал ээлүүдгүй татадаг юм. Энэмнай тус Аршаанай сельсоведэй дэргэдэ байгуулагдаһан арадай хиналтын гол бүлэгэй хэдэг үдэр бүриин хүдэлмэриин дүн харуулһан стенд гээшэ.

Хэнэйшье мэдэһээр, «Аршаан» курортдо срэжэ амарха дуратайшуулай тоо жэл бүри олошорно. Жэшээнь, гансахан февраль һарада эндэ амарагшадай тоо мянгаһаа дээшэ болоо. Эды олон хүн зоной бэсын элүүрые сахихаар табигдаһан гаалгын дүрбэн бүлэг болоһо хубаараад, ажал хүдэлмэреэ эрхилхэдээ, хиналта, шалгалтын ехэ хүдэлмэри хэдэг байна.

— Бүлэгэйнгөө бюро кварталда нэгэ удаа зарланабди. Тиихэдээ гурбан һарын туршада хэгдэхэ хүдэлмэриингөө түсэб баталдагбди, — гэжэ тус бүлэгэй түрүүлэгшын орлогшо Л. М. Хоренов хөөрэнэ.

Хиналтын энэ бүлэг Аршаан тосхондо байгуулагдаһан сагһаа хойшо 42 дахин шалгалта хээ. Тиихэдэ гансахан үнгэрэгшэ жэлдэ элдэб асуудалаар 28 шалгалта эмхидхэһэн байна. Энэ хэрэгтэ мүнөө пенсидэ байһан нютагай үбгэжөөлнүүд, эхэнэрнүүд ехэ туһаламжа үзүүлнэ. Тэдэнэй дунда пенсионернүүд И. Д. Лобашин, С. Б. Бухатеев, С. Б. Цыренова, Н. С. Бочкин, «Аршаан» курортын медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд В. Н. Денисенко, В. Д. Таряшинова, Г. Н. Шульгина, нөөсэлгын кассын шалгагша Е. Ф. Пежемская, курортын кадрнуудай таһагай инспектор И. Ф. Питеева болон бусад ороно.

Арадай хиналтын бүлэгэй гэшүүдэй намар, үбэлэй үедэ хэһэн шалгалтын дүн хаража үзэхэдэ, тэдэнэр түрэл тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохын, ажалшадай эрилтэ хэрэглэмжэ хангадаг эмхинүүдэй хүдэлмэри хирэ-хирэ болоод лэ шалгажа, дутуу дундануудыень элирүүлжэ, тодорхой хэмжээнүүдые абажа байдаг. Жэшээнь, «Аршаан» курортын хэлхеэ холбооной таһаг, курортдо амарагшадай эрилтэ хангадаг байшангай, унда хараадаг «Аршаан» уһа амһарталдаг цехэй, санаториин, дунда һургуулиин ажабайдалда үзэгдэдэг дутуу дунда зүйлнүүд элирүүлэгдэһэн байгаа.

— Үнгэрэгшэ жэлэй һүүл багаар тосхоной столовын хүдэлмэрилэгшэд үмсэдөө мал барилгашадһаа мяха абахадаа, ветеринарна врачта мяханайгаа шанар шалгуулангүй, тамгагүйгөөр абадаг байба. Г. С. Котовщиков гэгшэ тарган, һайн шанартай мяхандаа тамга даруулһан аад, орондонь туранхай мяха асаржа, тосхоной сельпогой мяха бэлдэгшэ Бузаевта тушаагаад баригдаа һэн. Энээниие Хиналтын бүлэгэй гэшүүд элирүүлжэ, тэрэ туранхай мяхыень наймаанда гаргахагүй гэһэн шиидхэбэри абаһан байна, — гэжэ нүхэр Хоренов жэшээ болгон хөөрэбэ.

Мүн Хойморой сельпогой правлениин түрүүлэгшэ В. И. Сафронова худалдаа наймаанай журам эбдэһэнэйнгээ, ниитын эдеэ хоолой газарнуудта шанар муутай, туранхай мяха бэлэдхэһэнэйнгээ түлөө Түнхэнэй районой хиналтын комитедэй зүгһөө донгодолгодо хүртэһэн байна. Шанар муутай мяханда тамга даража үгэһэн Аршаан тосхоной ветеринарна участогые даагша Хамаганов мүн лэ зэмэдэ ороо.

Ниитын эдеэ хоолой ба худалдаа наймаанай сектороэй хиналтын бүлэгэй гэшүүд Аршаан тосхонойнгоо пекарниин хүдэлмэри шалгажа, нэгэдэхи, хоёрдохи сортоор баридаг хилээмэнэй дутуугаар шэгнэгдэдэг, шанар муутай байдагые элирүүлээ һэн. Шалгалтынь тус материал райпотребсоюзай, Буркоопсоюзай правлениин зүблөөнүүд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, зохихо хэмжээн абтаа юм.

Аршаан тосхондо медицинын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой дача бии нэрэтэй. Тэрэ 1976 онһоо хойшо ашаглагдадаггүй, хэншье энээндэ анхаралаа табидаггүй байба. Ээзгүй үлэшэһэн дачын хэрэгсэлнүүд, түхеэрэлгэнүүд муудажа, һандаржа захалһан байна. Эдэ бүгэдэ тухай мэдээсэл Аршаан тосхоной хиналтын бүлэгэйхид районой хүтэлбэрилэгшэдтэ дуулгаһан юм.

Арадай хиналтын бүлэгэй гэшүүд тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохо асуудалда саг үргэлжэ анхаралаа хандуулжа байдаг болонхой. Жэшээнь, энэ асуудалаар саг үргэлжын комиссиин тоосоһоной һүүлээр, элирүүлэгдэһэн бүхы дутагдалнуудаа августын табан болотор усадхаха гэһэн шиидхэбэри абтаа һэн. Һүүлээрнь энэ шиидхэбэриин хэр зэргэ дүүргэгдэжэ байһые Аршаан тосхоной предприяти, эмхи зургаануудые шалгажа үзэхэдэ, тэндэхи хүтэлбэрилэгшэд сесси дээрэ хэлсэгдэһэн асуудалаар эмхидхэлэй ямаршье хүдэлмэри хээгүй, хэтэрхэдээ тэдэнэр бюрогой зүблөөндэшье ерэбэгүй. Тиихэдэнь районой хиналтын комитет тус асуудалые хаража үзөөд, сельсоведэй сессиин шиидхэбэри дүүргээгүй, тоохогүй һэдэлгэ гаргаһан «Аршаан» курортын ахамад врачай орлогшо Г. Н. Асалханов, тэндэхи дунда һургуулиин директор Г. Ф. Подойницына гэгшэдтэ донгодолго, бусадтань һануулга соносхогдоһон байха юм.

Эдэ баримтануудһаа тобшолол хэхэдэ, Аршаанай сельсоведэй дэргэдэ байгуулагдаһан арадай хиналтын комитедэй гол бүлэгэй гэшүүд олониитэдэ түшэглэн шалгалта эмхидхэдэг, өөһэдынгөө ба сельсоведэй сесси, зүблөөн дээрэ хэлсэгдэһэн асуудалаар абтаһан шиидхэбэринүүдэй хэр зэргэ бэелүүлэгдэжэ байһаар һонирходог, дутуу дундануудай ушарбал дары түргэн хэмжээ ябуулхын хойноһоо оролдодог байна.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бүлэгэй гэшүүд ээлжээтэ зүблөөгөө үнгэргэжэ байна.

Авторай фото.

Түнхэнэй район.

РОССИИ ҮНЭН СЭХЭ ХҮБҮҮН

(ДЕКАБРИСТ МИХАИЛ БЕСТУЖЕВАЙ ТҮРЭҺӨӨР 180 ЖЭЛЭЙ ОЙДО)

...Александрович Бес... сүлэлгэдэ байха үе ... түүхэдэ гүнзэгы мүр ... юм. Сибирьтэ тэрэ... ухаата эрдэмтэ, баг... зохёолшо, уран бэ... дархан гэжэ мэдэдэг ... Сүлэлгэдэ байха үе ... М. А. Бестужев иигэ... һэн: «Олониитэдэ ... байха арга боломжоёо ... бидэнэр ямар бэ ... танигдаагүй орон ... ажаһууһан мэтэ бэ... Хүнэй гүн сэдхэлһээ ... ном бүхэниие би... байгаабди. Бидэ ... талаараа хэнһээ... үхаатай һэмди! Тэдэ ган... бодолоо хүдэлгэһэн ... һууха болоо һаа, ... ухаа муутай болого... магадгүй бэлэй. Тии... бодолойнгоо хү... хара ажалтай хам... эхилээ һэм. Энэ шэнэ ... ашаар зургаан хэлэ ... Гэхэтэй хамта гу... оёгшо, ном га..., слесарь, түмэршэ ... мори унаагай зэмсэ... хэпшэ ба алташа мүн... дархан хүн болоо

...жевууд табан аха дүү... юм. Һүүлдэ Миха... Бестужев иигэжэ бэшээ ... «Декабриин 14-нэй бу... соогуур бидэ табуу... соробобди». Табан аха ... бултадаа уһан сэрэгэй ... хүмүүжүүлэгдэһэн ... Уһан сэрэгэй офице... зэргэтэй болоһон ... Бестужев Николай дүү... саагуур хэдэн да... юм. Удаань «Се... гэжэ яхтын капитан бо...

... оной эхеэр М. А. Бес... Московско полкын лейб... алба хэхээр эльгээг... ротын командир боло... уеда хүниие сохижо ... гээшэ сэрэгэй жу... бии байгаа. Энээниие ... офицер өөрынгөө рото... юм.

...бриин арбан дүрбэнэй ... М. А. Бестужев Москов... полкые Сенадай талмай ... гаргажа, офицер болон ... зоримгой бай... уряалаа. Морин сэрэг... ба Петербургын гене... губернатор Милорадови... захирэлта мүн ... А. Бестужев үгөө һэн. Буһалгаа татаһан сэрэгшэдые үхэр буугаар хаха бута буудаһанайнь һүүлээр М. А. Бестужев үлэнхэй солдадуудаа бүридхэжэ, Петропавловска хэрэмые добтолон эзэлхэ гэһэн һэдэлгэ хэһэн байгаа. Тэдэ энэ һэдэлгэдэнь үхэр буугай һомоор сүмэ сохюулһан Неваагай мүльһэн һаад ушаруулаа һэн.

12 жэлэй хаатаргын һүүлээр аха дүү Бестужевууд Селенгинск һууринда ажаһуухаар ерэжэ, гушаад жэлэй туршада түбхинэн һууришаһан юм. Селенгинскдэ байхадаа, М. А. Бестужев Мария Николаевна Селивановатай гэрлэжэ, хэдэн үхибүүтэй болоо. 1856 ондо декабристнуудта амнисти гараа һэн. Гэбэшье М. А. Бестужев үшөө арбан нэгэн жэл Селенгинскдэ һуугаа. Һамганайнгаа гээгдэһэн хойно тэрэ Москва ошожо, дүрбэн жэл болоод, 1871 ондо наһа бараһан юм.

М. А. Бестужев хаатаргадашье, сүлэлгэдэшье байха үе соогоо революционно ошо залива, демократическа үзэл бодолоо гээгээгүй, аргагүй хатуу сэдьхэлтэй хүн байгаа юм гэжэ түүхын эрдэмтэд болон уран зохёол шэнжэлэгшэд бэшэдэг.

Энэ багахан статья соо Михаил Александровичай баян намтарай бүхы һалбариие харуулха гэгдээгүй. Гансал уран зохёолнууд дээрэнь тогтожо, һанамжаа хэлэхэ хүсэл байгаа. Михаил Бестужев Европын классикуудые оршуулдаг, Россин уһан сэрэгэй ушаралта ябадалнууд тухай повестьнүүдые бэшэдэг, арадай аман зохёол болон Сибириин этнографияар һонирходог байһан юм.

XIX зуун жэлэй 20-дохи онуудаар М. А. Бестужев поэдэй нэрэтэй болоһон, романтическа шэглэлтэй шүлэгүүдые бэшэдэг байгаа. Гэбэшье тэдэ шүлэгүүдынь тэбэригдэшэһэн гү, юрэдөөл, мүнөө хүрэтэр олдоогүй юм.

Декабристнуудай түрүү үзэл бодолдо үнэн сэхэ байһыень гэршэлһэн шүлэгүүд бии. Жэшээнь, 1829—30 онуудта Сибирьтэ байхадаа бэшэһэн, М. И. Муравьёв-Апостолдо зорюулагдаһан «Хүурсаг тээшэ үшөө нэгэ алхам...», «Дуун» гэһэн шүлэгүүдые дурдалтай. Эдэ шүлэгүүд соо «зэрлиг хүйтэн Сибирьтэ өөрынгөө хуби заяатай тэмсэл» хэжэ байһан тухай хөөрэгдэнэ. Гэбэшье шүлэгүүдэй гол удхань хадаа иимэ: бидэнэй зоболон миин һелахагүй, манай зоболон олон арад түмэндэ жаргал ба «гэрэлтэ миһэрэлэй туяа асарха».

Үнгэрэгшэ зуун жэлэй 20—30-дахи онуудай ород литература гээшые декабристнуудай поэзигүйгөөр бүридхэжэ болохогүй юм. Хэды хүшэр хүндэ байдалда байһаншье һаа, В. К. Кюхельбекер, В. Ф. Раевский, аха дүү Бестужевууд, А. И. Одоевский гэгшэд гуурһа бэхээ орхёогүй бшуу.

Петровско заводой каземадууд соо уран зохёолой үдэшэнүүд саг үргэлжэ үнгэргэгдэдэг һэн. «Тиимэ үдэшэнүүдэй нэгэндэ би өөрынгөө «Ушар гээшэ агууехэ хэрэг» гэһэн повестиие уншаа һэм. Удаань «Харалган үдэр», «1824 ондо Кроншстадта болоһон үер» болон бусад повестьнүүдые уран зохёолойнгоо үдэшэнүүд дээрэ уншажа, сэдьхэлээ ехээр ханаа бэлэйб» гэжэ Михаил Александрович бэшээ һэн. Шүлэг болон повесть бэшэхынгээ хажуугаар публицистическэ статьянуудые, очеркнуудые бэшэдэг, арадай аман зохёол шудалдаг байгаа. М. А. Бестужевай литературно-публицистическэ бэлигые Хяагта ошожо ерэһэн тухайгаа угаа дэлгэрэнгыгээр бэшэһэн статьягаарнь сэгнэжэ болоно. Тус статья «Кяхтинский листок» гэжэ газетын 6-дахи номерто толилогдоо һэн.

М. А. Бестужевай эгээн ехэшье, сонирхолтой зохёол «Декабристын дэбтэрэ» болоно. Энэ дэбтэр угаа ульгамаар бэшээтэй. Автор декабристнуудай хаатаргада ба сүлэлгэдэ яажа байһан тухай дэлгэрэнгыгээр бэшээ. Мүн өөрынгөө байдал тухай ном соо ехэ юумэ хэлээ.

«Декабристын дэбтэрые» М. А. Бестужев үбгэрхэ тээшээ бэшэжэ эхилээ һэн. Тиигээд хүсэд дүүһажа үрдингүй наһа барашоо. Гэбэшье бэшэжэ үрдиһэн юумэниинь Бестужевуудай гайхамшагта нэрэдэ табигдаһан хүшөө мүн.

И. ЯРНЕВСКИЙ,
хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат,
Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай доцент.

АЖАЛШАДАЙ бэшэгүүдһээ

БАЯР ХҮРГЭНЭБ

Хориин районно больницада хоёр залуу хирург хүдэлдэг юм. Тэдэнэр нютагаймнай хүбүүд, эндэ, элдин Хоридо, түрэһэн, хүмүүжэһэн намгартай. Хүн зондоо аша туһатай врач-хирургнууд болоод байһан Гатап Самбатов Валерий Жамсаранов хоёр бэрхэ мэргэжэлтэд гэжэ тоотой.

Хирургиин отделенидэ би хоёр дахин орожо аргалуулаа хүм. Эдэнэрэй хэһэн арга, гаргаһан оролдолгын ашаар түргэн эдэгэжэ, ажалдаа гараһан байнаб.

Ойро зуурашье һаа, больницада хэбтэжэ байхадаа, залуу мэргэжэлтэдэй үешэнтэндэ ямараар хандадагые, хэйшэн гэжэ аргалдаг, оролдодогые хаража байгаа бэлэйб. Тиихэдээ тэрэ хоёрой хүгшэн, залуугүй хүн бүхэндэ эдли анхаралтайгаар хандадагые ойлгоо бэлэйб.

Хирургын ажал ехэ харюусалгатай. Эдэ хоёр залуу врач үдэр, һүниишье, холо ойрыешье илгангүй ябажал гарбадаг. Районой малшад ба модошод, алба хаагшэд ба механизаторнууд тэдэниие адлихан хүндэлэн, энэ хэшээл оролдолгынь түлөө баяр баясхалан хүргэдэг байна. Тэдэнэй тоодо бишье оролсобоб.

Ц-Д. ЦЫДЫПОВ,
дайнай болон ажалай ветеран.

Хори.

«ХОН-ЖЭН»

НОМОЙ ТАГ

Энэ номой нэрые уншахалаар, аалиа намдуу, абяа шэмээгүй байдал юуиндэшьеб һанагдаадхина. Тэдэ номые нэрахада, баланшье тиимэ бэшэ шэнги: шарахан үбсүүтэй хараасгай Байгал далайһаа баяр асарнаа шабжаганса жэдүүлжэ, хүүгэдэй толгой дээгүүр ниидэнэ, эрээн дэлэгэй эрбэлзэхые эрьюулэн, бишыхан басаган сэсэг соогуур гүйнэ. («Хараасгай», «Эрбээхэй» гэһэн шүлэгүүд).

Энэ номой автор — РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн Жан Александрович Зимин. 30 гаран жэлдэ һургуулида багшалһан хадаа хүүгэдэй абари занғые һайн мэдэдэг.

Һургуулида ороодүй, мүн бага наһанай һурагшадта зорюулһан шүлэгүүдээ Ж. Зимин согсолжо, «Хон-жэн», гэһэн ном болгожо гаргаба бшуу. Поэдэй шэнэ ном соо арбан найман шүлэг багтаа.

«Хараасгай», «Эрбээхэй», «Оёдолшон» болон бусад шүлэгүүдынь зохидоор, ульгамаар бэшээтэй. «Хулгана», «Хоёр» шүлэгүүд сатирическэ удхатай гээшэ аабза. Жэшээнь, «Хоёр» гэһэн шүлэгэй эдир герой номоо үзэхэеэ мартажа, наада наднажа ябаһаар, сүүмхээр дүүрэн «хоёрнуудтай» болошоод байгаа.

Номой редактор — В. Б. Намсараев. Уран зураашан О. Д. Цыремпилов шүлэгүүдэй удхые гарган, зохидхон зурагуудаар шэмэглээ.

«Хон-жэн» гэжэ номые эхин классай багшанар, хүдөөгэй хүүгэдэй саадуудай хүмүүжүүлэгшэд үхибүүдэй хэлэлые хүгжөөлгын хүдэлмэридэ хэрэглэхэ аабза гэжэ һанагдана.

Ц. ДОНДОГОЙ.

ИНДИИН ОКЕАНДА— АМГАЛАН БАЙДАЛ

Индиин океанай оршон тойронхи орон нютагуудта шэхардуу байдалтай. Империалис гүрэнүүд сэрэгэй—стратегическэ түсэбүүдээ бэелүүлхын тула Индиин океанай ба Персидскэ тохойн газар дайдые хэрэглэхэ һэдэлгэ гаргана. Тиимэһээ дэлхэйн хүн зоной гурбанай нэгэ хубиин ажаһуудаг эрье шадарай оронуудта һанаагаа ехээр зобоно.

Эндэһээ олон мянган километртэ оршодог империалис гүрэнүүд, түбхын түрүүн США «амин шухала аша туһала хамгаалнабди» гэһэн шалтаг барижа, эндэ далайн сэрэгэй ехэ хүсэнүүдые гүлидхэнэ, сэрэгэй баазануудые олошоруулна. Вашингтоной түсхай тушаалтад эб найрамдалда дуратай эндэхи оронуудые элдэб аргаар хашадаг, харшалдаг, хардадаг, гүрдэдэг байха юм.

Эдэ гүрэнүүдэй Индиин океанай оршондохи районие сэрэгэй зурилдөөнэй талмай болгохогүй гэжэ оролдон, үшөө хэдэн жэлэй саана эндэхи газар дайдые эб найрамдалай зоно болгохо һанал бодол дэбжүүлһэниинь дэмы бэшэ. Энэ үүсхэлысень Нэгэдэмэл Нацинуудай Организаци дэмжээ һэн—ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXVI сесси дээрэ Индиин океаниие «Бүхы үе сагта амгалан тайбан байдалтай газар нютаг» гэжэ соносхохо тухай деклараци баталагдан абтаһан байгаа.

Индиин океанай ба Персидскэ тохойн оршондохи районуудта һүүлэй үедэ болоһон үйлэ хэрэгүүдтэй дашарамдан, СССР-эй ямар хараа бодолтой байһаниинь үнгэрһэн жэлэй декабрь һарада Индиин Республикын парламент дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ дотор тодорхойгоор найруулагдаа һэн. «Советскэ Союз, — гээд тэрэ хэлээ бэлэй, — Индиин океаниие амгалан тайбан байдалтай зоно болгохо хараа бодолые батаар баримталдаг. Энэ хэрэгые шиидхэхэ хүсэлэнтэй бусад гүрэнүүдтэй хамта бидэ энэ талаар эдэбхитэйгээр хүдэлхөөр бэлэнбди. Индиин океан хадаа ямар нэгэн ондоо гүрэнүүдэй бэшэ, харин тэрэнэй эрьедэхи гүрэнүүдэй амин шухала аша туһын оршон байһан, мүнөөшье байһаар гэжэ тоолонобди». Империалис гүрэнүүдэй Индиин океанай ба Персидскэ тохойн оронууд тушаа эзэрхэг түримхэй, баалалтын суртал бэелүүлдэг һаань, Советскэ Союз амгалан тайбан ба аюулгүй байдалай суртал баримталдаг. Азидахи ба бүхы дэлхэй дээрэхи шахардуу байдалые һуларуулха, эб найрамдал бэхижүүлхэ гээшэ тэрэнэй зорилго болоно. Энээнһээ уламжалан, эндэхи газар дээрэ гадаадын сэрэгэй баазануудые байгуулхагүй, ядерна гү, али хүн зониие олоорнь хюдаха бусад ямар нэгэн буу зэбсэг байлгахагүй, Персидскэ тохойн оронуудта эсэргүүсэн хүсэ хүрэглэхэгүй, энээгээр занахагүй, тэдэнэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй гэжэ Советскэ Союз США-да ба баруунай бусад оронуудта дурадхаһан байгаа.

СССР-эй эдэ дурадхалнууд хадаа дэлхэйн бүмбэрсэгэй энэ нютагта амгалан тайбан байдал сахин хамгаалха хэрэгтэ шухала хубита болоно гэжэ дэлхэйн түрүү үзэлтэй олониитэ сэгнэһэн гээшэ. Парламентын гэшүүдэй урда үгэ хэлэхэдээ «Президент Брежневэй найруулһан дурадхалнууд бүтэмжэтэй һайн, наринаар шэнжэлжэ үзэмөөр байна», — гэжэ Индиин премьер-министр Индира Ганди мэдүүлээ һэн.

Мүнөө Индиин океанай ба Персидскэ тохойн оршондохи районда США-гай болон НАТО-гай бусад оронуудай сэрэгэй 60 гаран корабль байлгагдана. Десантна суднанууд дээрэ далайн 1800 ябаган сэрэгшэ тоологдоно. Сэрэгэй 200 хүрэтэр самолёт авианосецууд дээрэ тодхоотой.

Гадаадын хэблэлэй мэдээсэлһэнэй ёһоор, Диего-Гарсия олтирог дээрэхи бааза холын зайда хэрэглэгдэхэ ракетэнүүдтэй уһан доогуур тамардаг атомна онгосо угтан абажа шадаха юм. Барисаанда байһан америкынхидые Иранай сүлөөлжэ, Персидскэ тохойн оршондо сэрэгэй бэлэдхэлнүүдые үргэдхэхэ шалтагаанай үгы болоошье һаань, Вашингтоной «нашангууд», номгорногүй. Жэшээнь, Атлантикадахи НАТО-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй верховно ахамад командалагша Америкын адмирал Г. Трейн Индиин океанда авианосецой бүлэгүүдые нэмэжэ эмхидхэхэ эрилтэ табиһан байна.

Иимэ эрхэ байдалда нүхэр Л. И. Брежневэй дэбжүүлһэн амгалан тайбанаар ажаһууха үүсхэлнүүд хадаа буу зэбсэг үрдилдэн бүтээхэ империалис хараа шэглэлдэ эсэргүү ори ганса зүб зам болоно бшуу. Индиин океанай эрье шадарай оронуудые амжалтатайгаар хүгжөөхэ, уласхоорондын шахардуу байдалые һуларуулха, эб найрамдал ба аюулгүй байдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ тэдэ үүсхэлнүүдые бэелүүлгэ айхабтар ехэ удха шанартай байха һэн гэжэ бүгэдэ ниитэ мэдэрнэ.

В. МАТЯШ.
(ТАСС).

Хилын саанаһаа

ТАСС АПН

АМГАЛАН БАЙДАЛАЙ БА ЗОХЁОН БАЙГУУЛГЫН АША ТУҺАДА

КПСС-эй XXVI съездын дүнгүүд уласхоорондын олониитын, хилын саалахи газетэнүүд болон журналнуудай, радио ба телевидениин анхарал татаһаар. Съездын түгэсхэлдэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгые хүсэд бүрин ..., али дэлгэрэнгыгээр найруулан тунхаглана. Агуу Ленинэй тодорхойлон зааһан, коммунизм ба социализм байгуулгын замаар КПСС этигэл түгэсөөр дабшана. Хоорондоо холбоотой хоёр шэглэлээр—коммунизм зохёон байгуулгын, амгалан тайбан байдал батадхалгын хэрэгтэ бүхы хүсэеэ элсүүлэн зорюулна. Совет хүнэй аша туһада, тэрэнэй зол жаргалтай байхын тулада шармайн оролдохо гээшэ партиин гол зорилго болоно. Съезд дээрэ Л. И. Брежневэй дурадхаһан, шахардуу байдалай һуларалтые үргэдхэхэ ба гүнзэгырүүлхэ программа, буу зэбсэгүүдые үрдилдэн түхеэрэлгэ болюулхын түлөө тэмсэлэй программа бүхы дэлхэй дээрэ ехэ һонирхол, һайшаал түрүүлхээ.

ВАРШАВА. КПСС-эй XXVI съезд дэлхэйн хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй түүхэдэ, Советскэ Союз түрүүтэй социалис хани нэгэдэлэй түүхэдэ бата һуури эзэлхэ. Энэ съездын уласхоорондын удха шанарынь түбхын түрүүн ... гэхэдэ, СССР-эй амгалан ... шэнэ үүсхэлнүүд тухай ... шиидхэбэри эндэ баталагдан ... байна. Ниитын ондо ... байгуулалтатай гүрэ... амгалан гурнмаар ... оршохо тухай Ленин ... һургаал заабарида ... харюусахаар, мүнөө сагай ... бүхы, заримдаа түхэй, орёо харилсаанда таа... эдэбхитэй добтолхы ... бодол дахинаа дурад... Энэнь бэелүүлэгдэхэ ... мүнөө сагай эгээн түбэгтэй ба шухала асуудалнуу... шиидхэхэ хэрэгтэ туһа ... байха, — гэжэ Польшын «Трибуна люду» бэшэнэ.

ГАВАНА. Кубын коммунистнуудай «Гранма» газетэ иигэжэ тусхайлан тэмдэглэнэ: КПСС-эй съезд— парти болон арадай гайхамшаг бата нэгэдэлтэй байһые, арад зоной дунда КПСС-эй ехээр дурлагдадаг, хүндэлэгдэдэгые элирхэйлээ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй тон хүндэтэй, магтаалтай байһые съезд мүн лэ эли тодоор баталан харуулба. Энэ хуралдаан дээрэ үгэ хэлэһэн делегадууд бултадаа Л. И. Брежневэй ехэ бэлигтэй, гүрэнэй сэсэн ухаатай, шэн зоригтой, коммунизмын хэрэгтэ, амгалан байдалай түлөө тэмсэлдэ хизааргүй үнэн байдагыень тэмдэглээ. Совет арадай ба социализмын аша туһада Л. И. Брежневэй саг үргэлжэ оролдодогынь съезд дээрэ элеэр харагдажа байгаа.

ПАРИЖ. Л. И. Брежнев түгэсхэлэй үгэ хэлэхэдээ, КПСС-эй, Совет оронной үмэнэ асари ехэ, орёо зорилгонуудай табигдаад байһые тусхайлан тэмдэглэбэ. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэб дүүргэлгые түрүүшын ээлжээнэй зорилго болгон хараалаад, хаа хаанагүй, бүхы юумэндээ тон харюусалгатайгаар хандаха, журам шангаар сахиха, шэнэ арга боломжо саг үргэлжэ бэдэрхэ ба үүсхэл гаргаха шухала гэжэ заагаа. Эдэнь—партиин ажал ябуулгын тодо һонор хараа шэглэл болоно.

ЛИССАБОН. КПСС-эй XXVI съездын удха шанар хэмжээлэшэгүй ехэ. Тэрэнэй шиидхэбэринүүд бүхы дэлхэй дээрэ амгалан байдал хангалгын хэрэгтэ ехэ нүлөө үзүүлхэнь дамжаггүй, — гэжэ Португалиин Компартиин Генеральна секретарь **А. Куньял** мэдүүлбэ. — Л. И. Брежневэй элидхэл дотор хэлэгдэһэн амгалан ёһоной дурадхалнууд тон тодорхой байна, мүнөө сагай уласхоорондын байдалай шухала эрилтэнүүдтэ харюусана.

НИКОЗИ. Л. И. Брежневэй элидхэл—ерээдүйдэ амгалан тайбан ажаһууха этигэлээр нэбтэрһэн, эб эстэй байхые уряалһан хандалга болоно. Сэрэгэй талаар шахардуу байдал һуларуулха тухай, мүн стратегическэ зэбсэгүүдые хиналтадаа абаха гү, али хизаарлаха тухай асуудалнуудаар Советскэ Союзай оруулһан дурадхалнууд хүсөөр һула байһанай тэмдэг бэшэ, харин амгалан байхые эрмэлзэгшэдэй хүсэн дай жүрөөдэгшэдэй хүсэнһөө жэшээгүй ехэ, бүлюу байһанда этигэлгын гэршэ болоно, — гэжэ Кипрэй Ажалшан арадай түрүү үзэл бодолто партиин (АКЭЛ) Генеральна секретарь **Э. Папаноанну** хэлэнэ.

ДЕЛИ. Засаг баригша ИНК(И) гэжэ партиһаа парламентын гэшүүн **Дхарам Дас Шастри** (Инди) иигэжэ мэдүүлбэ: Индиин парламентаринар КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарлар мүнөө сагай гүрэнэй элитэ мэдээжэ ажал ябуулагша, Индиин эрхим хани Л. И. Брежневэй һунгагдаһые сэдьхэлээ ехээр ханаһан мэдэрэлтэйгээр угтаа. Л. И. Брежнев амгалан тайбан байдалай түлөө абьяастай тэмсэлшэ, совет-индиин хани барисаа хүгжөөхые үнэн зүрхэнһөө оролдодог хүн гэжэ Индидэ һайн мэдэхэ болонхой.

(ТАСС).

В. БРАНДТЫН ИНТЕРВЬЮ

БОНН. «Гамбургер моргенпост» газетэ СДПГ-гэй түрүүлэгшэ В. Брандтһаа абтаһан интервью тунхаглаба. Хөөрэлдөөнэй үедэ иигэжэ асуугдаһан байна:

Л. И. Брежнев холуур бодолтой, хөөрэлдөө хэхээр бэлэн байһаараа баруун оронуудайхидые гайхуулаа. Р. Рейганэй, М. Тэтчертэй уулзаһанай һүүлээр баруун оронууд хөөрэлдөө хэхые яаранагүй, хэхэ хаба шадабаряа мэдэрээгүй ха гэхээр болоно. Буу зэбсэгүүдые хуряаха, тэдээндэ хиналта тогтоохо ямар нэгэн арга боломжо үлэнэ гү?

КПСС-эй съезд дээрэ Л. И. Брежневэй хэһэн элидхэл тушаа тэмдэглэбэл, тэрэ элидхэлые уншахын орондо бараглан шэнжэлһэн хүнүүд баһал бии байгаа гэжэ хэлэхэ байнаб. Баруун тээхид эдэ дурадхалнуудые түрүүшээр мэдэхэ болоогүй, мүн удаа тээнь хөөрэлдэхэ арга боломжонуудые хүсэд хэрэглээгүй һаа, тон муу зүбшэл даган баримталха байгаа гэжэ залаи мэдүүлхые хүсэнэб.

Р. Рейганэй, М. Тэтчерэй хэн хэнэйнгээ һанал бодолые хэрбээ ойлгодог һаань, тэрэнь өөрын ушар удхатай байха юм бээз. Гэхэ зуура, Европодо тэрэнэй бараг ашаг үрэтэй байхань уялгата бэшэ ааб даа, гэжэ В. Брандт үргэлжэлүүлэн хэлэбэ. — Бидэнэр найдамтай союзнигууд байбашье, нэгэдэлэй хэм оршом соо өөһэдын — Европын ба Баруун Германиин ашаг туһые баримталха зэргэтэй болонобди.

Гэхэ зуура баримтануудһаа харахада, ФРГ-гэй хүтэлбэрилхы политическэ бүлэгүүд дотор совет амгалан үүсхэлнүүдые сэгнэлгын талаар хоёр хараа шэглэл бии байна. Жэшээлхэдэ, гадаадын хэрэгүүдэй министр Г. Д. Геншер Баруун Германиин хэдэ хэдэн газетэнүүдтэ үгэһэн интервью дотороо КПСС-эй XXVI съезд тушаа ямар һанал бодолтой байһыень һураһан асуудалда харюусахадаа, «совет сэрэгүүдые ракетэнүүдээр яаралтай зэбсэглэжэ байһан» тухай, Советскэ Союзай «бүри булюу боложо байһан» тухай империалис номнолой юрэнхыдөө худал үгэ хүүрнүүдые дабтаба.

Өөрынгөө хараа бодолой американ захиргаанай хараа бодолтой «адли» тухайда, ерэхэ неделидэ Вашингтондо тус захиргаанай хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдөө хэхэеэ байһан тухайда тэрэ тэмдэглээ.

ЭРХИМ ЖАРГАЛ БАЙХА ЮМ ГҮ?

ҺАЯХАН Хэжэнгын районой Загаһатын совхозой хонишодтой, онсолбол, Намжил-Доржи Цыренович Дондоковтой, тэрэнэй һамган — Елизавета Цыбиковна Дашидондоковатай, 360 хуса харууһалдаг, 12 үхибүүтэй Буда-Шэрэ Гармаевич Дондоковой бүлэтэй танилсахадаа, манай оронидо ажаһуудаг эхэнэрнүүдэй хуби заяан тухай бодомжолоо бэлэйб.

Намжил-Доржи Елизавета хоёр бүри залуудаа, айл болоодүй ябахадаа, нэгэ үдэр мэдүүлгэ барижа, КПСС-эй райкомой бюро дээрэ нэгэ үдэр партида абтаһан юм гэжэ мэдэжэ абаа һэмди. Хоорондоо хэлсээтэй байһан бэшэшье аад, тиигэжэ тудалдана бшуу даа. Хуби заяагаараа тиигэжэ тудаһан хоёр гээшэ гэжэ хэн нэгэн баталжа болохо. Тиимэшье һэн гэел даа. Эдэ нүхэднай хоюулан урагшаа зүдхэһэн, ажалша бэрхэ хүнүүд ха юм. Тиимэл хадаа гүрэн түрын шагнал хайрада хоюулан хүртэжэ ябаа юм ааб даа.

Дондоковтоной бүлэ түб һууриһаа хажуу тээ, хонишодой буусада һуудагшье һаа, хурьга абалгын, нооһо хайшалалгын халуун хаһануудта унаһан малгайгаа абаха тухагүй ябадагшье һаа, һамбаатай сагтаа сэнхир экран дээрэ «Время» гэжэ мэдээсэлэй программые гү, али ондоошье юумэ хаража, газетэ, журнал уншажа, юртэмсэ дээрэ юунэй болодогые хуу мэдэжэ байдаг, оюун бодолоороо хэнһээшье дутахагүй. Тэдэнэр баян бүдүүн байдалтай.

Тиихэдэ нүгөөдэ Дондоковтоншье олон хүүгэдтэйшье һаа, тэдэндээ дарагдашаһан бэшэ, баһал баян һайн һуудаг. 8х12 хэмжүүртэйгээр баригдаһан гэрынь одоо ульгэртэ хэлэгдэдэг үргөөдэл адли гээшье һаа, балай үлүү гаргаһан юумэ байхагүй. Болор шэлээр хэгдэһэн люстрэ яларса носоогдоод, ехэ залыень гэрэлтүүлнэ. Гоё һайхан хибэс үргэн ехэ ханые ээлэнхэй. Үнгэтэ томо телевизор буланда тэбхынэ.

Таһалганууд олон даа, тиимэһээ үхибүүдэйнь бии үгыншье мэдэгдэнэгүй. Хэршье олон таһалгын байгаа һаа, үхибүүд шууятай бшуу даа. Теэд... хэншье шуяхагүй юм. Һургаалтайхан лэ үхибүүдтэй айл гэжэ абаһаар мэдэхээр. Зүгөөр эхэньшье, эсэгэньшье үхибүүдээ бадаржа, шангашагаар дуугаржа байнагүй. Эхэ, эсэгынгээ хараадаггүй, бадашадаггүй хада, үхибүүдыньшье үгэ дууламгайнууд, журамтайнууд байжа болоо.

Буда-Шэрын һамган — Дарижап Сандитовна улаахан аад, уряалгыхан шэгтэй эхэнэр. Эхэ-герой гээшэб гэжэ бэеэ дээгүүр абхуулдагшьегүй, даруухан зантай хүн гэжэ ойлгохоор байгаа һэн. Айлшадые хүндэлхэдөө, элбэг гартай, ороһон гараһаниие сайлуулжа, хүндэлжэ шададаг, нилээдгүй зоной айл. Бүлын энэ һайхан заншал гээшэ гэрэй эзэн эхэнэрэй абариһаа дулдыдадаг бэшэ гү?

Елизавета Дарижап хоёр мүнөөнэй буряад эхэнэрнүүдэй түлөөлэгшэд гээшэ ааб даа. Тиимэһээ үе сагайнгаа бүхы һайн пайхан шэнжэ шанарые абари зандаа, сэдьхэл бодолдоо шэнгээһэн хоёр шуу. Тиимэл хадаа имагтал өөһэдынгөө хамарые хараад һуудаг бэшэ, харин нютаг нуга соогоо, республика соогоо, орон дотороо боложо байһан үйлэ хэрэгүүдые һонирходог, амжалта хүгжэлтын үзэгдэхэдэ баясадаг байна ха юм.

1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд дотор партиин хараалһан түсэб тэдэ хоёрые баясуулна. Юуб гэхэдэ, арбан нэгэдэхи табан жэлдэ, мүн саашанхи жэлнүүдтэшье хараалагдаһан асари ехэ түсэбүүдэй бэелүүлэгдэхэдэ, экономикомнай угаа ехээр хүгжэхэ, ороноймнай хүсэ шадал бүришье бэхи болохо ха юм.

— Партиингаа хараалһан түсэбые дүүргэхэ хэрэгтэ манай бүлэ өөрынгөө хубиие оруулха ёһотой. Мүнөө жэлдэ зуун хонин бүриһөө 115 хурьга абаха уялгатайбди. Хэлэһэн үгэдөө хүрэхын түлөө Намжил-Доржи бидэ хоёр оролдохол аабзабди даа. Хүн бүхэн хэлэһэн үгэдөө хүрэдэг байха ёһотой гэжэ һанагшаб. Ороноймнай түсэб хүн бүхэнэй гараар дүүргэгдэдэг гээшэ ааб даа. Хэрбээ бидэ үгэдөө хүрэнгүй, хүршэмни үгэдөө хүрэнгүй, ондоо тээ хэн нэгэн үгэдөө хүрэнгүй байха жэшээтэй болоо һаамнай, яагаад түсэб дүүрэлтэйб даа? — гэжэ коммунист Е. Ц. Дашидондокова бодомжолно.

Бүхы совет эхэнүүд мэтэ, үхибүүдтэй бүлэнүүдтэ гүрэнэй зүгһөө үгтэдэг туһаламжые улам ехэ болгохо тухай КПСС-эй XXVI съезд дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэл соо хэлэгдэһэн үгэнүүдые Елизавета Цыбиковна, Дарижап Сандитовна, буряад бусадшье эхэнэрнүүд амаршалан угтаһан байха.

Үхибүүнэйнгээ жэлтэй болотор, зарим тэды салингаа абаад, амаралтада байха эрхэ гээшэ һайхан шуу.

— Эхэ хүнүүдтэ үзүүлэгдэдэг гүрэн түрын анхарал юунһээшье үнэтэй байна даа, — гэжэ Яруунын районой «Победа» колхоздо ажаллаад, мүнөө пенсидэ гараһан Эхэ-герой Хандажап Хандамаева һаяхан хөөрэжэ һуугаа һэн. — Гүрэн түрынгөө иимэ ехэ аша оролдолгые харюулха гэжэ ажалда ябаһан эхэнүүд шадалаараа болохо ёһотой юм бэшэ гү?..

Оронойнгоо ажабайдалтай хамта амилан, ажалай жолоо хам барилсан ябаһан буряад эхэнэрнүүд түрэл дайдынгаа эзэдбди гэжэ сэдьхэлдээ мэдэрхэ эрхэтэй. Николай хаанай хатан анкетын асуудалда харюусахадаа, социальна байдал тухай хүсэнэг соо «Ород газар, үһанай эзэнби» гэжэ бэшэһэн байдаг. Тиихэдээ тэрэ газар уһан дээрэ амидаржа байһан хүнүүдэйшье эзэнби гэһэн удхатайгаар бэшэһэн байгаа. Хүнэй хүниие мүлжэхэ хуули ёһые мартаһан, хүгжэлтэ түгэс социализмһаа коммунизмда шэлжэн орохын хирэндэ хүрэһэн орондо ажаһуудаг эхэнэрнүүдые хэншье богоол болгожо «би шинии эзэнби» гэжэ хэлэжэ шадахагүй. Харин арадай ажахын али нэгэн һалбарида хүдэлжэ, өөрынгөө шадалай зэргээр оронойнгоо экономикые хүгжөөлсэжэ ябаһан эхэнэрнүүд бүхы совет арадтаа хамта Совет ороной эзэдбди гэжэ хэлэхэ эрхэтэй.

Имагтал орон дотороймнай байдал манай эхэнэрнүүдые һонирхуулдаг бэшэ юм. Уласхоорондын байдал манай һамгадай, хүгшэдэй анхаралые баһа бэшээр татадаг. Дондоковтоной бүлэнүүд тухай дээрэ бэшэхэдээ, телевизор, газетэ, журналнуудые халта дурдаа һэм. Юртэмсэ дээрэмнай юун болоноб гэжэ һонирхохо зуураа, али нэгэ булангайнь этэсэлдээн, тэмсээн болоно гэжэ дуулабал, жэшээнь, 12 үхибүүтэй Дарижап Сандитовна сэдьхэлээ үбдэн һуухал. Юундэб гэхэдэ, буугай һүрэһэн, бомбын тэһэрһэн газарта имагтал ехэшүүл зободог бэшэ, бишыхан үхибүүд, нялханууд хэнһээшье ехэ гасаланда ородог ха юм. Иимэ мэдээсэлнүүд эхэ хүнэй сэдьхэлые дайрангүй үнгэрхэ аргагүй. Юундэб гэхэдэ, ямаршье яһанай эхэ хүн үхэл, дайн гээшые үзэн ядадаг, хамаг сэдьхэлээрээ буруушаадаг шуу. Харин дэлхэй дээрэ эгээл гуманис ёһо гуримые байгуулһан Совет орондо түрэһэн, үдэһэн, совет һургуулида һураһан эхэнэрнүүдэй сэдьхэл бүришье нимгэн байха. Гадна Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ бишыхан үхибүүн ябахадаа, фронт ошоһон эсэгээ, ахаяа, нагсаяа, абгаяа һанажа тулидаг, тэдэндээ һанаагаа зободог байһан, гэдэһээ үлдэхые, мүрөө даарахые үзэһэн һаа, бүришье ондоо ааб даа...

Тиимэһээ бүмбэрсэг дэлхэйн ямар нэгэн нютагта үлэсхэлэн байдалтай үхибүүд бии гэжэ дуулабал, дайнай һомонһоо юрын хүнүүд хохидоно гэжэ мэдэбэл, манай эхэнэрнүүд бүхы сэдьхэлээрээ үхибүүдые үмөөрхэ, тулижа зобожо байгшадые хайрлаха сэнэгтэйнүүд. Энэмнай совет хүнүүдэй, тэрэ тоодо эхэнэрнүүдэй яһан сэмгэндэ шэнгэшэһэн интернационалис мэдэрэл болоно!

— Совет эхэнэр боложо түрэхэ гээшэмнай жаргал байгаа даа, нүхэд! — гэжэ КПСС-эй XXVI съездын материалнуудые газетэдэ уншажа һуутараа, намтаи һураһан, багша Мария Мункуевна Базарова хэлээ һэн. Тиихэдэнь Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Базар Очирович Цырендашиевай хүгжэмөөр «Эхын жаргал» гэжэ дуун болоһон шүлэгөө һанаандаа оруулаа һэм:

> **Энээхэн ногоон дэлхэй дээрэ**
> **Эхэнэр боложо түрөөд,**
> **Эхын жаргал эдлэжэл ябахаһаа**
> **Эрхим юумэн байха юм гү!..**

Үглөөдэр дэлхэйн түрүү үзэлтэ хүн түрэлтэн Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэрые тэмдэглэхэеэ байна. Дэлхэйн 4 миллиард шахуу хүн зоной хахадынь эхэнэрнүүд юм гэхэ. Тиимэһээ 1,5 миллиард эхэнэрнүүдэй дунда совет эхэнэрнүүд онсо һуури эзэлхэ ёһотойшье, эзэлдэгшье байха. Совет эхэнэрби гэжэ омогорходог һаа, минии бэшэһэн энэ тэмдэглэл соо хэлэгдэһэн зүйлнүүдые зүбшөөжэ, М. М. Базаровагай бодолые дабтан:

— Соло алдараа батажуулһан социалис ороной эрхэтэн — совет эхэнэр боложо түрэхэһөө эрхим жаргал байха юм гү?— гэжэ Буряад ороной эмэгтэйшүүл урдаһаатнай асуухал.

Ц. ДОНДОГОЙ.

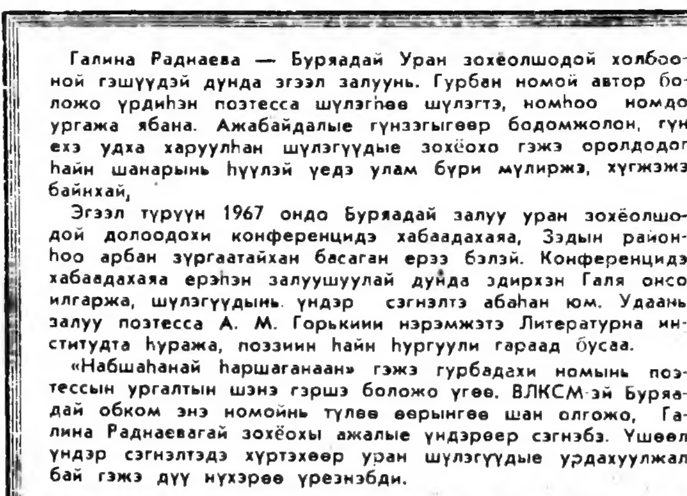

Галина Раднаева — Буряадай Уран зохёолшодой холбооной гэшүүдэй дунда эгээл залуунь. Гурбан номой автор болоно үрдиһэн поэтесса шүлэгһөө шүлэгтэ, номһоо номдо ургажа ябана. Ажабайдалые гүнзэгыгөөр бодомжолон, гүн ехэ удха харуулһан шүлэгүүдые зохёохо гэжэ оролдодог һайн шанарынь һүүлэй үедэ улам бүри мүлиржэ, хүгжэжэ байнхай.

Эгээл түрүүн 1967 ондо Буряадай залуу уран зохёолшодой долоодохи конференцидэ хабаадахаяа, Зэдын районһоо арбан зургаатайхан басаган ерээ бэлэй. Конференцидэ хабаадахаяа ерэһэн залуушуулай дунда эдирхэн Галя онсо илгаржа, шүлэгүүдынь үндэр сэгнэлтэ абаһан юм. Удаань залуу поэтесса А. М. Горькиин нэрэмжэтэ Литературна институтда һуража, поэзиин һайн һургуули гараад бусаа.

«Набшаһанай һаршаганаан» гэжэ гурбадахи номынь поэтессын ургалтын шэнэ гэршэ болоно үгөө. ВЛКСМ-эй Буряадай обком энэ номойнь түлөө өөрынгөө шан олгожо, Галина Раднаевагай зохёохы ажалые үндэрөөр сэгнэбэ. Үшөөл үндэр сэгнэлтэдэ хүртэхөөр уран шүлэгүүдые үрдахуулжал бай гэжэ дүү нүхэрөө үреэнэбди.

ЛАУРЕАДАЙ ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

Эхэнэр ябаһандаа,
Энхэрэл эрижэ зобооношье гүб?
Эсэгэгүй ябаһандаа,
Эрын һургаал хүлеэнэшье гүб?
Хүн аад,
Хүсэгүйб гэхэдээ сухалдуулна гүб?
Үхибүүтэй аад,
Үхибүүн гүүлэхые хүсэнэ гүб?
Һамгаишни хадаа
Хүшэр харгыдам дүнгыш гэнэб.
Хүсэтэйл һаа,
Хара зүүдэнһээм хамгаалыш гэнэб.
Дуратайл һаа,
Доромжолгын улаһаа эршалыш гэнэб.
Нүхэрни һаа,
Наһыем, дурыем гамныш гэнэб.

ЭНЭ ДЭЛХЭЙН...

Энэ дэлхэйн
Жама ёһотой эбсэхэһээ урид
Шэрэ будагынь мэдэхые хүсэлэйб.
Энэ дэлхэйн
Ерээдүйе мүнөө харахые зүрхэлөөд,
Эхэ болоно, үхибүүдые үргэлэйб.
Энэ дэлхэйн
Үнэн гү, бэшые шалгахые хүсөөд,
Үтэлхэ наһаяа хүлеэжэ ядалайб.

ДУУМНИ

Үндэрһөө айбашье, нниидэхые зүрхэлөөд,
Уурхай соогоо арбалзаһан дальбараадал,
Алдуураад мүшэрһөө ниидэхые хүсөөд,
Агаарта тамарһан шара набшаһандал,
Дуумни, намаяа бү тамалыш.
Дурыем шамарлаад бү эрхыш.
Эхышни сэдьхэл багадана гү?
Эрын зориг дуталдана гү?
Ангажа хахарһан уралаа тодоод,
Аадарай уһанһаа жаргаһан хүрьһэндэл,
Үндэрые ургалһан шалбааһаа сошоод,
Уухаяа яараһан үдын нарандал,
Дуумни, намаяа бү тамалыш,
Дүүрэн жаргалһаам бү шатыш.
Зүрхөөр шамдаа урбаа бэшэлби.
Шүүбэрн шамһаа эрин бэшэлби.

• • •

Унаган
Уран дуует дэмжэжэ,
Үргэн ходо дүнгэжэ,
Үхибүүн
Уймар наһыем энхэрээш,
Үндэр хүсэлтэй танилсуулааш.
Шоройе
Алтанһаа үлүүгээр сэгнүүлжэ,
Аглаг огторгойтой жэшүүлжэ,
Ногооое
Мүнхэ юм гэжэ этигүүлээш,
Минии юм гэжэ бэлэглээш.
Тиихэдэ
Ахагүйб гэхэдэм сухалдаа һэнши,
Абагүйб гэхэдэм муулаа һэнши.
Мүнөө
Ахамни гээд шамаяа нэрлэнэб,
Абамни гээд шамаар омогорхоноб.

• • •

Баяжаха дуратай хүнэй наһан
Нангин уялгаа, үрнөө мартадаг.
Баяжаад, баһаад, бардамлаад хүн
Нүгэлтэй хуурмаг жаргалдаа тамалуулдаг.
Хүнэй наһан нэрэгүй һаа,
Хүнэй нэрэ мүнгэнэй һаа,
Хүнэй сэдьхэл худал һаа,
Хүнэй һэшхэл хуурмаг һаа,
Номин тала, арюун агаарые,
Наран дүүхэй, сэсэгэй сохорые,
Модоной мүшэр, аляа һэбшээе,
Мүнгэн мүшэд, уһанай хүгжэмые —
Мүнхэ дэлхэйн энэ бэлэгые
Мүнгөөр эндэ сэгнэхээр аал!
Мэхэлээд, баһаад эдлээд энэниие
Мүнгөөр нэрыень буляахаар аал!

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Северомуйскын искусствын хүүгэдэй һургуулиин хореограф Ольга Васильевна Семушева хэшээл үнгэргэжэ байна.

М. СИБИРЯГАЙ фото.

ДОНДОГОЙ ЭЖЫ ХЭН БЭ?

(УНШАГШЫН ТЭМДЭГЛЭЛ)

Бидэ наһатай болоод ябахадаа, багадаа наадаһанаа, тэдэнэйнгээ хэсүү һайхан хэрэг байһые мартахаяа һанадагбди. Табатай үхибүүндэ ямар һайндэр байлтайб? Зүб даа, наадан. Юундэ наадан Дондогой һайндэр болооб гэхэдэ, һубай малай гүүртэдэ эхэ, эсэгэтэеэ байдаг, ондоо үхибүүд үгы (үлгы соо хэбтэһэн нялха дүү Хандыень бү тоолое, юуб гэхэдэ, тэрэнь үшөө наадаха болоодүй ха юм). Энэ хэшартай болошоһон Бэлшэрһээ Хажуу-Булаг ошожо, һүнэй фермын үхибүүдтэй — Бадма, Согто, Дэлэг гэгшэдтэй наадахань юунээр сэнтэй һайндэр бэ? «Ялагархануул шагтатай шэнэхэн хара самба үмдые» үмдэхэ гээшэмнай Дондогто мүн лэ һайндэр болоно үгэнэ.

«Дондогой һайндэр» гэһэн рассказ соогоо Ким Цыденов хүдөөгэй ажабайдалые тэрэ зандань харуулна. Дайнай жэлнүүд соо хэн хүдөөдэ эдэе болоо һэм, тэрэ өөрынгөө балшар наһые бэлээр танижа абаха байна.

Буруушан Сэдэнжабтанай эршэмтэй ажалые харуулха зорилгоёо уран зохёолшо ядамаггүйгөөр бэелүүлнэ. Һүнэй фермынхидтэ айлшалжа, һүниндөө бусаһан аад, үглөө үглөөгүүрнь нөөхил эртэ бодоод малдаа гарана. Һара, жэлдээ хүршэнэртөө нэгэ айлшалаад, тэрэнэйнгээ үглөөдэр эртэ ажалдаа гараа хадаа, юрын үдэрнүүдтэ баһал жэншэдгүйгөөр малаа харууһалдаг айлайхи гээшэ ааб даа. Дайнай жэлнүүд соо ажалай баатаршалга гаргаха гээшэ хүшэр хэрэг. Тиигэжэ шэрүүн шэгтэй, заримдаа сухалтай, ходо сүлөөгүй, хирэ болошоһон хубсаһатай эжынь Дондогой нюдэндэ дадал болошоһон байгаа. Харин айлшалалгын үедэ ондоо. наһархан, хүхюу зугаатай, сэбэр гоё, баяр жаргалаар сэлтарһан эхэнэр тодоржо, Дондогые гайхуулна. Дондогтой зэргэ бидэшье гайханабди. Энэ хэһэгые уншаад үзэе:

«Харин эжынь нюурһаа хүхюун жаргалай миһэрээн һаланагүй. Ямаршьеб, юрын, Дондогой һурашаһан, ехэндээ шэрүүн, үнгэрхэдөө, сухалтай шахуу нюдэнһөө тон ондоо. уһатанги ялагар нюдөөр хүнүүдэй тархи дээгүүр тон холын, энэ гэр соо үзэгдоогүй юуншье шэртэһэн шэнги. Хоолойһоонь уянгата дэлгэр буряад дуунай аялганууд таһалгаряагүйгөөр гаража, ямаршьеб мүнгэхэн гуниг жаргал хоёр тэрэ аялга соонь ойлгогдоногүйгөөр худхалдан угалзатажа, энэ уйтан гэр соо бэшэ, захагүй үргэн намжаа тала дээгүүр, тэрэ нарата огторгойн сэгээн хүхэ үндэрөөр элиһэн шубуун мэтэ улам бүри дээшээ хөөрэн жэргэнэ. Дондог эжыгээ танинагүй шахуу. Энэ гоё хара хүүртиг дээгүүр сагаан самсын заха гаргаһан, жаргал баярһаа гэрэлтэн миһэрһэн, нимэ һайхан, зөөлэхэн нюдэтэй.

«Энэ эхэнэр үнэхөөрөө Дондогой эжы гээшэ гү? Дондогой эжы ходол нэгэ парпагар, хирэтэй хүбөнтэй хүүртигтэй, шэрүүн нюдэтэй, түргэн шанга эхэнэр һэмнай. Теэд үнэн даа: энэшье, тэрэшье эхэнэрынь Дондогой эжы — Дэжэд ха юм».

Ким Цыденовтэ адляар, нэгэ хүнэй нюур шарайе хоёр ондоогоор зураглан харуулдаг — иимэ ёһоной уран найруулга буряад рассказда энэ болотор үгы байгаа гээд һанагдана. Хоёр Дэжэдэй алиниинь үнэтэй, сэнтэйб? Хоюулаа! Гадаахи дүрсөөрөөшье, дотор сэдьхэлээрээшье Дэжэд түрэлхиин һайхан эхэнэр. Дайнай жэлнүүдэй ажалай эрхэ байдал соо Дэжэдэй хамаг һайханиинь дарагдаад ябаа ха юм. Түрэлхиин бэшэ, хоёрдохи Дэжэд хадаа дайнай үеын түрэдэһэн болоно.

Дэжэд хүнүүдэй тархи дээгүүр холо руу юу шэртээб, юун тухай бодооб?! Магад, илалтаар дүүрэхэ дайнай хойтохи эбтэй түншэн байдал, гэрэлтэ ерээдүй тухай бодожо һуугаа аалам? Дэжэдэй эршэмтэй ажал, ажалай баатаршалгые Цыденов ядамаггүйгөөр харуулһан байгаа. Харин мүнөө Дэжэд ажалаа халта мартаад һуупаар харуулагдаба. Тиигэ хадаа энэ муугаар ажалладаг байһан байгаа гэжэ огто болохогүй байна.

Түрүүн ажалдаа дарагдаад, һүүлдэнь тэрээндээ диилдэхэ ёһон гаража болохо гү? Болохо даа. Жэшээнь, сэдьхэлээрээ саг зууршье ажалһаа холодожо шададаггүй һаа, эсэстээ ажал гээшэ үргэлжэдөө хашартай болохо магад. Дэжэд ажалдаа диилдэнэгүй, саашадаашье диилдэхэгүй. Юуб гэхэдэ, дадаһан хэрэгһээ саг зуура сэдьхэлээ амаруулжа шададаг хадаа ажалдаа ходоо дуратай ябаха оншо олоно шадана. Ажалаа халта мартаһан, сэдьхэлээ амаруулжа һууһан эгээл энэ үедөө Дэжэд урин налгайгаарааш, гадаахи түхэл шарайгаарааш, хүсэл зоригоороош хэды һайхан байба гээшэб! Юу һайндаа Дондог түрэһэн эхээ танингүй байн алдаба гээшэб? Ажалдаа дарагдаагүй һаа, Дэжэд ходол иимэ һайхан ябаха байгаа. Зөөлэн нюдэтэй, сухалгүй, бадашадаггүй. альгададаггүй эжынь Дондогто дадал байха байгаа. Ажалдаа дарагдаһаншье һаа, диилдээгүй байһаараа Дэжэд һайхан.

Тэрэ үдэшэлэн Дондогой Ханда дүүгээ үлгыдэжэ байһаар рассказ эхилнэ. Дүүгээ абаха уялгатай Дондог үглөө үглөөгүүрнь һэрюулэгдэжэ, унтариһаа бодоно. Гадаа үшөө эртэ, тиимэһээ Дондог һэрижэ ядана. Эхэдээ бадашуулба: «Мүнөө бодоогүй һаам, альгадаха байха», — гэжэ шэбшээд, Дондогой һуга хараин бодоһые бү мартая.

Ныгээд лэ буруушан Сэдэнжабтанай ажалай ээлжээтэ үдэр эхилнэ.

Энэ ажал хадаа 1945 оной майн 9-ые — Илалтын үдэрые дүтэлүүлэлсээ юм гэжэ бодоходо, гайхалтай һонин байна. Иимэл буруушадай гү, али һаалишадай, үхэршэдэй гү, али хонишодой, гахайшадай, таряашадай, адуушадай — бүхы ажалшадай ажал илалтые шэрээлсэһэн түүхэтэй ха юм.

Тиихэдэнь Дондогой оруулһан хубита юун болонооб? Дүү басаган Хандана үлгыдэлгэ гү? Энэшье туһа даа. Дондогой ашаар Дэжэдэй түрэлхиин һайхан шарайе обёоржо абаһанаа бү мартая. Энэмнай, эсэстээ, Дэжэдэй гэрэлтэ образоор харуулагдаһан түрэһэн Эхэ — һайхан Буряад ороноймнай шарай болоно бшуу. Манаржа байһан дайнай утаан, балын үнэр Эхэ ороноймнай түрэлхи һайханиие, доройтуулжа шадахагүй гэһэн удхатай «Дондогой һайндэр» гэһэн рассказ К. Цыденовэй бэлигтэ гүүрһан дороһоо мүндэлһэн байгаа бшуу.

Э. БАЛЬЖИНИМАЕВ,
СССР-эй Журналистнуудай холбооной гэшүүн.

ТААБАРИНУУД

Буряад арадай аман үгэдэ эхэнэрэй образые тобойтор харуулһан зохёолнууд дүүрэн ааб даа. Эпическэ томо зохёолнуудһаа — ульгэрнүүдһээ, онтохонуудһаа гадна жэжэ жанрай гэжэ тоологдодог оньһон үгэнүүд соо эхэ, эхэнэр тухай сэсэн һургаал хэлэһэн зүйлнүүд барагдашагүй. Тиихэдэ мүн лэ жэжэ жанрта хабаатай таабаринууд сооншье эхын, эхэнэрэй образуудые хэрэглэһэн ушарнууд байха. Хараад үзэгты:

> **Эжынгээ үгэһэн шара**
> **тоһые**
> **Эдижэ ядааб.**
> *(Альганай хонхорхой).*
>
> **Баабайнь барьягар,**
> **Эжынь зөөлэхэн,**
> **Абгайнь нагалзуур**
> **Хүбүүниинь шэмхэдэг.**
> *(Сусал, шандаруу, дүлэн, ошон).*
>
> **Һайхан басаганай**
> **нюдэнһөө**
> **Һасаран һаргаба.**
> *(Зайн гал).*
>
> **Эжымни үгэһэн зүүдхэл**
> **мүнхэ.**
> *(Хүнэй нэрэ).*
>
> **Баабай бадашаа,**
> **Эжы үреэгээ,**
> **Үринь баяжаа.**
> *(Тэнгэриин дуун, бороо, газарай ургаса).*

Ц. ЦЫРЕНОВА.

МҮНӨӨДЭР Үглөөдэр

Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой Соёлой ордондо мүнөөдэр Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын һайндэртэ — мартын 8-да зорюулагдаһан үдэшэ үнгэргэгдэхэ. Үглөөдэр үдэшын 8 часһаа дискотекэ.

Ажалай Улаан тугай орденто авиационно заводой «Рассвет» гэжэ Соёлой ордондо мүнөөдэр «Пушкин Москвада» гэһэн уран зохёолой үдэшэ үнгэргэгдэхэ юм. Мүн эндэ үдэшын долоон часһаа гуша гаран наһатайшуулда зорюулагдаһан үдэшэ, хатар, танца эмхидхэгдэхэ болоно. Үглөөдэр Венгриин «Экспресс» гэжэ дуу, хүгжэмэй ансамблиин концерт, үдэшын долоон час 20 минутаһаа эхилхэ.

Ленинэй орденто мяха-консервын комбинадай Соёлой ордондо мүнөөдэр үдэрэй гурбан часһаа «Яахадаа манай эхэнүүдтэ тиимэ һайндэр бии юм?» гэһэн үхибүүдтэ зорюулагдаһан утренник. Үдэшэндөө Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэртэ зорюулагдаһан үдэшэ болохо юм.

Шэлэй заводой клубта мүнөөдэр «Киногой искусство» гэһэн лекци, удаань Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэр — мартын 8-да зорюулагдаһан үдэшэ.

Нарин сэмбын комбинадай Соёлой ордондо мүнөөдэр, үглөөдэр һайндэрэй концерт, наадан, үглөөдэр амаралтын үдэрэй клубай хэмжээ ябуулга үдэрэй нэгэ часһаа эхилхэ юм.

Улаан-Үдын аяншалга ба экскурсиин бюрогой хүдэлмэрилэгшэд эдэ үдэрнүүдтэ хотын предприяти эмхи зургаануудай бүлэг хүдэлмэрилэгшэдые Улаан-Үдэ соогуураа аяншалуулха болоно.

Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ Эрхүү—Улаан-Үдын түмэр замай управлениин хүдэлмэрилэгшэдэй спартакиада эхилэнхэй. Эндэ конькигаар, судна бүтээлгын заводой «Якорь» гэжэ санын баазада санаар мүрысөөнүүд болохоор хараалагдаба.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖАЙ ДҮНГҮҮД

«Спортлотонуудай» февралиин 28-да үнгэргэгдэһэн 9-дэхи тиражай дүнгүүдые Спортивна лотерейн главна управлени согсолбо.

«49-һөө 6-еnь таaxa». 995.563 билет ороо. Зургаан номер хэншье таабагүй, табан номер (23 карточка) таагшад — 3.075 түхэриг, дүрбэн номер (1494 карточка) тааһан хүнүүд — 59 түхэриг, гурбан номер (27961 карточка) таагшад 5 түхэриг абаха.

«36-һаа 5-еnь таaxa»: 2.720.198 билет ороо. Табан номер (1 карточка) таагшад — 10.000 түхэриг. дүрбэн номер (995 карточка) тааһан хүнүүд — 292 түхэриг, гурбан номер (16921 карточка) таагшад 11 түхэриг абаха байна.

«Спортлотонуудай» 9-дэхи тиражай шүүбэринүүд мартын 11-һээ апрелиин 11 болотор түлэгдэхэ. (ТАСС).

НЮТАГАЙ ЗОНОЙ ЗАХЯА

Хэжэнгэдэ литература болон искусствын үдэрнүүд тээ мэндэ үнгэргэгдөө һэн. Энэ ушараар нэгэ хэды һанамжаяа хэлэхэ дуран хүрэнэ. Эдэ үдэрнүүд соогуур манай Хөөрхэ нютагта республикымнай кукольна театрай (буряад бүлэг) артистнар ерэһэн гээшэ. Буряадай республикын габьяата артист Виктор Галданович Самандуев тус бүлэгые хүтэлбэрилөө.

Эдэнэрэй Ушхайта һууриида концерт табижа, аяар холын Хөөрхэ хүрэжэ ерэтэр саг нилээд оройхон болоһон байгаа. Гэбэшье, клуб соо хүн зон дүүрэн. Тиин концертэшье эхилбэ. Уянгата, шог ёгто дуунууд, шүлэгүүд, мүн богонихон зүжэглэмэл үзэгдэлнүүдые табижа байхадаа, Хөөрхэ нютагай түрүү хонишод, малшад, механизаторнуудай нэрэ обогыень дурдажа, тусгаар тэдэндэ зорюулнабди гэжэ гоё һайхан дуу гү, али шүлэг уншажа байхадань, хүнэй сэдьхэл баяр баясхалангаар халихагүй гээшэ! Хожомоо, хаанашье ябахадаа, энэл һайн һайхан заншалаа орхингүй, улам бүри удха шанарыень удхалжа, арюун һайханаар абажа ябыта гэжэ захиха дуран хүрэнэ.

Буряадай комсомолой шангай лауреат Светлана Батуева, артист Данзагма Дандарова, Жаргал Жербаев гэгшэд илангаяа гоё һайхан шадабаряараа харагшадые баясуулба.

Энэ талаар тус коллективые абажа ябаһан нүхэр В. Г. Самандуевай габьяа тон ехэ.

Д. ДОРЖОГУТАБАЙ.

ПРАВДА БУРЯТИ

Нэгэдэхи худа...
«Ленинэй туг доро-... низм тээшэ» — «Прав... мартын 6-най түрү... «Съездын шиидхэбэри... тэ эршэтэ ажалаараа ... сахабди!» — мэдээсэл... суглуулбари. «Эхэ ... үндэр шагнал барюу... ТАССай мэдээсэл.

Хоёрдохи худа...
Марксистско-ленинска ... сал. «Ажал хэрэгтэйн... һална» — А. Колоко... статья. БАМ: үдэрһөө ... тэ. «Найдамтай нүхэд... Бурялгай статья. «Урж... түлөө тэмсэхэ» — агро... ческа албанай республ... ска зүблөөнһөө тэмдэ... Газетэдэ бэшэгдэһэнэй ... лээр. «Арадай хинагш... зүблөөн» — Н. Александ... статья.

Гурбадахи худа...
Социалис оронуудһаа ... мэдээсэлнүүд. ТАСС-ай ... АПН-эй материалнууд.

Дүрбэдэхи худа...
Субботын үдэрэй ...

СЭНХИР ЭКР...

НЮГӨДЭХИ ПРОГРА...

Москва. 8.55 — Дам... гын программа 9.00 — ... мя» 9.50 — Үглөөнэй ... настика. 10.15 — Р. ... Хүгжэм. 10.40 — «Аб... ейка...»

Улаан-Үдэ. 11.10 — ... һайндэр». «Ласточка» ... хүүгэдэй саадта хүмү... лэгшэдэй концерт. 11... Теле-харагшадай зал... һайндэрэй концерт.

Москва. 12.15 — «Мос... ка» — телеклуб. 13.5... «Спортлотогой» 10-дахи ... раж».

Улаан-Үдэ. 14.05 — ... захил бэшэгүүдээр». ... тын 8-да Эхэнэрнүүдэй ... хоорондын һайндэртэ з... лагдаһан дамжуулга.

Москва. 14.35 — «... те, камарада!», «Вс... товарищи!» Португалиин ... мунис партиин 60 жэл... до зорюулагдаһан ба... та фильм. 15.30 — «... дэр — түби дэлх... 15.45 — «Подснежник... уран һайханай теле... 16.50 — «Хани хари... — тележурнал. 17.20 ... РСФСР-эй габьяата а... Г. Васильев дуулаха». ... — «Ан амитанай аж... рал». 18.35 — «Париж... чему Маяковский?» — ... тата фильм. 19.35 — ... на һоложоролгоор дэлхэй... пионат. Эхэнэрнүүд. ... программа. США-һаа ... жуулга. 20.20 — «Ур... хоһи» — кинокомеди. ... «Время». 22.35 — «Те... уулзалганууд». 00.05 — ... тарай зал». 00.35 ... һонин.

ХОЁРДОХИ ПРОГРА...

Москва. 11.10 — «... түрэлхидтэ». 11.40 ... жэмтэ дамжуулга.

Улаан-Үдэ. 12.15 — ... ляаные бусы» — ... уран һайханай фильм. ... — «Гансал танда» — ... концерт.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД. ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2 68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21 информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро —2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-01466. Заказ № 56. Индекс ...